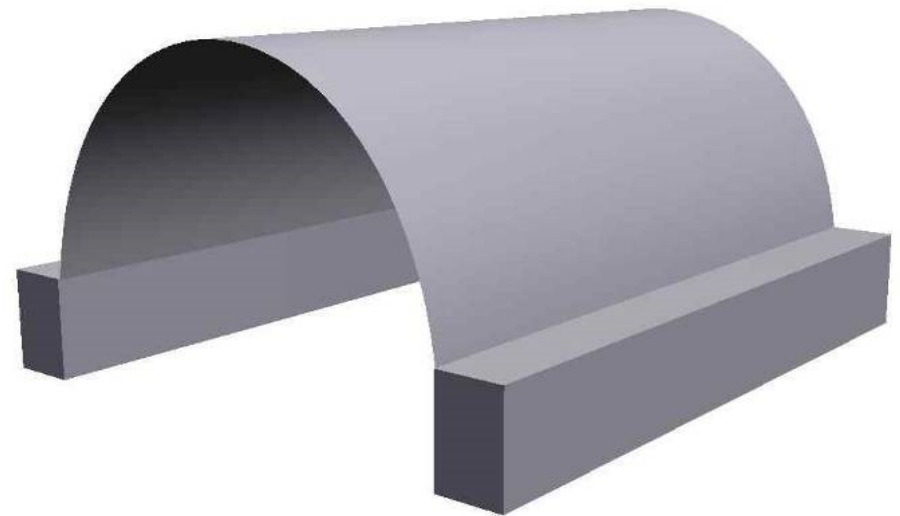
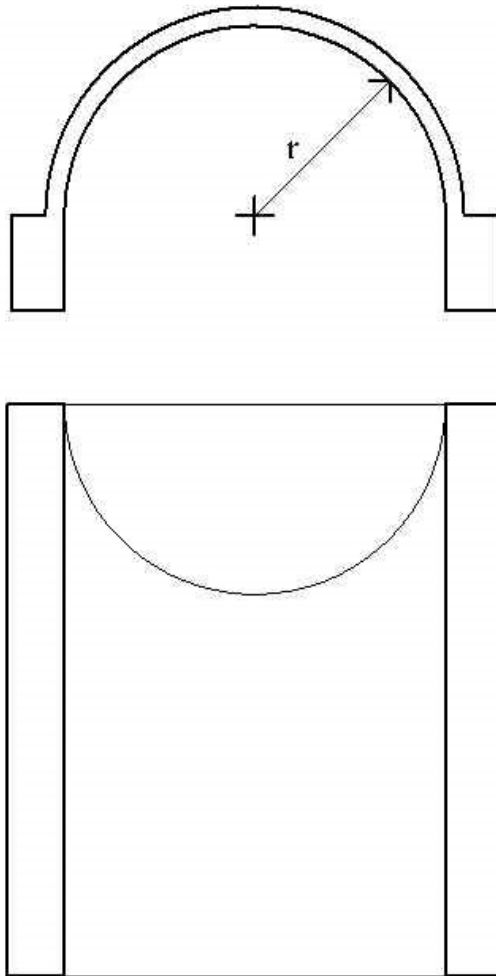

Történeti szerkezetan

IV. Boltozatok 2.

Boltozattípusok

Félköríves dongaboltozat

Félköríves dongaboltozatok méretezése:

19 sz. közepéig dongaboltozatokat átlagos lakóházi jellegű – vagyis 4-6 m-es – fesztávolságok és terhelés esetén úgy szerkesztettek, hogy

– a boltozat ívének alsó harmada – a „boltláb” – **1,1/2**,

– középső harmada **1**,

– a záradékvastagsága pedig **1/2**

tégla vastagsággal bírjon.

Ilyen esetben szükségesnek tartották, hogy a boltozatokat a **donga 1/3-1/2 magasságáig** hátfallal lássák el.

Az 1870-es évektől

- ha a dongaboltozatok fesztávolsága – ívhúrja – nem haladta meg a 18-24 lábat (5,4-7,2 m-t), a boltlábát 1,1/2 vagy 2, a záradékokat **1 tégl**a vastagsággal falazták,
- ha az ívhúr nagyobb volt, **+ 1/2 téglányi** vastagságokat adtak hozzá.

Ilyenkor, ha dongákat 1/2 tégl

a vastag záradékkal építettek, **3-4 láb (kb. 1,0 m) osztásban boltövekkel** erősítették meg a szerkezetet.

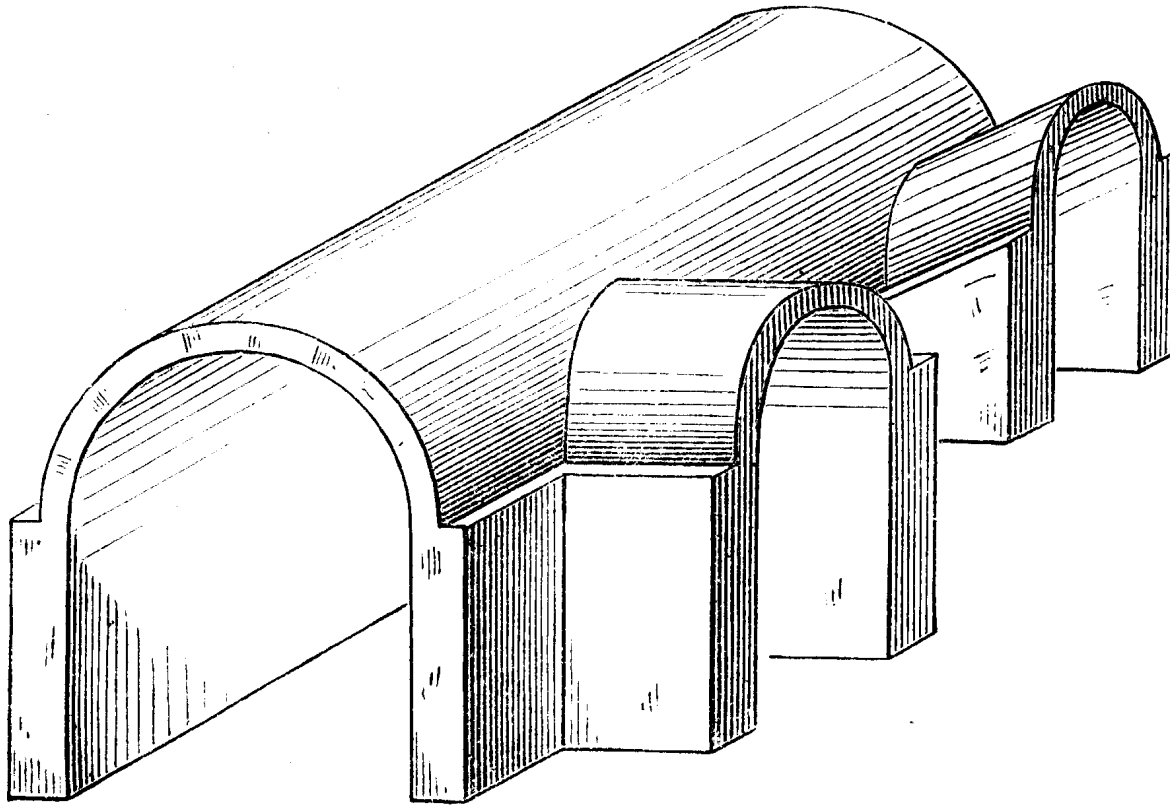
Ekkor már alapszabály volt, hogy **pinceboltozat záradéka sehol sem legyen kisebb egy téglánál.**

Válaszfalakat hordó boltöveket ekkor már legalább **1,1/2** – de inkább **2** – tégl

a vastagsággal falaztak.

Lechner Jenő Építési Enciklopédiája 1910 körül félköríves dongánál már az alábbi záradék-vastagságokat ajánlja;

- 1,75-3,0 m áthidalt távolság esetén *egy tégl*a,
- 2,0-3,5 m áthidalt távolság esetén *másfél tégl*a,
- 3,5-5,5 m áthidalt távolság esetében *két tégl*a,
- 5,5-8,5 m áthidalt távolság esetében *két és fél tégl*a.

Fiókos félköríves dongaboltozat.

Bp. I. Fortuna u. 11.

14-15. sz. fordulója + 18. sz. eleje

Bolozattípusok

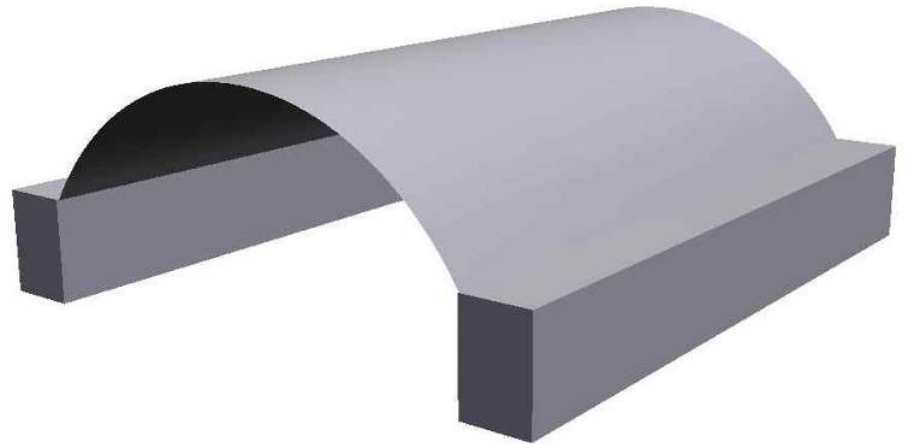
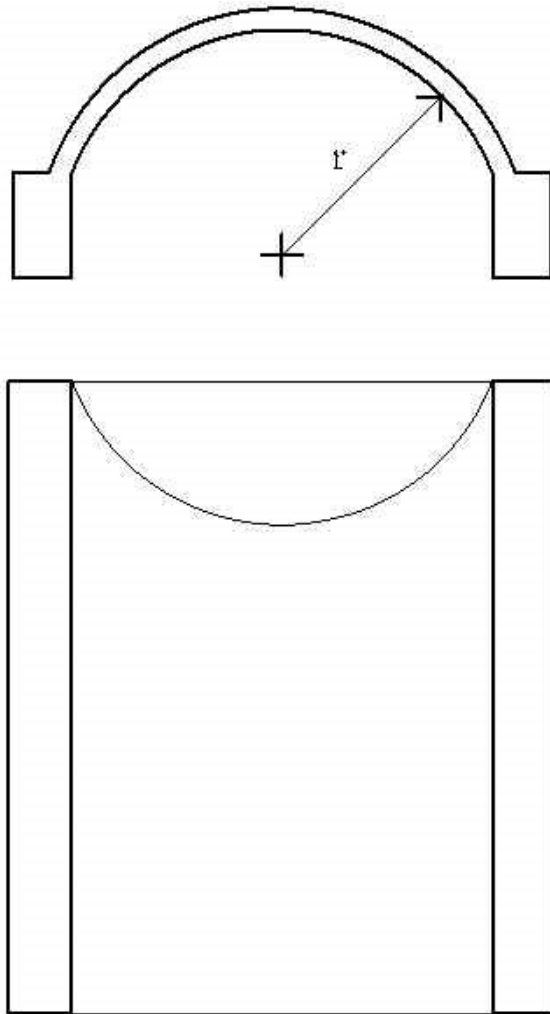

Középkori eredetű félköríves dongaboltozat, barokk kori kiegészítésekkel.

Félköríves dongaboltozat, egyszerűen és fiókokkal, 19. század utolsó harmada.

Boltozattípusok

Szegmensíves dongaboltozat.

Szegmensíves boltozatok méretezése.

Csupán önsúlyra méretezett boltozat, és 2,0 m-nél kisebb ívköz esetében az ívmagasságot az áthidalt távolság **1/10-1/12 részében** ajánlották felvenni.

Pincékben a mezők ívmagasságait az ívköz 1/7-ére vagy 1/8-ára szerkesztették.

Jelentősen megterhelt boltmezőket általában ennél kisebb – **1/6** körüli – ívmagassággal építettek.

Átlagos – lakószobai – terhelés esetében, vagyis mai méretezés szerinti 200 kp/m²-es meg nem haladó megoszló terhelés esetében az ív magasságát

- 2,5 m fesztávolságig $1/8-1/10k$,
- 3,0 m áthidalt fesztávnál $1/6-1/8k$,
- 4,0 m áthidalt fesztávnál $1/6k$

értékkel számolták, ahol **k** az áthidalt távolság, vagyis az ívköz.

Nagyobb terhelés esetében értelemszerűen a nagyobb érték a mérvadó, amelyet szükség szerint akár **1/6**-al is növelhettek.

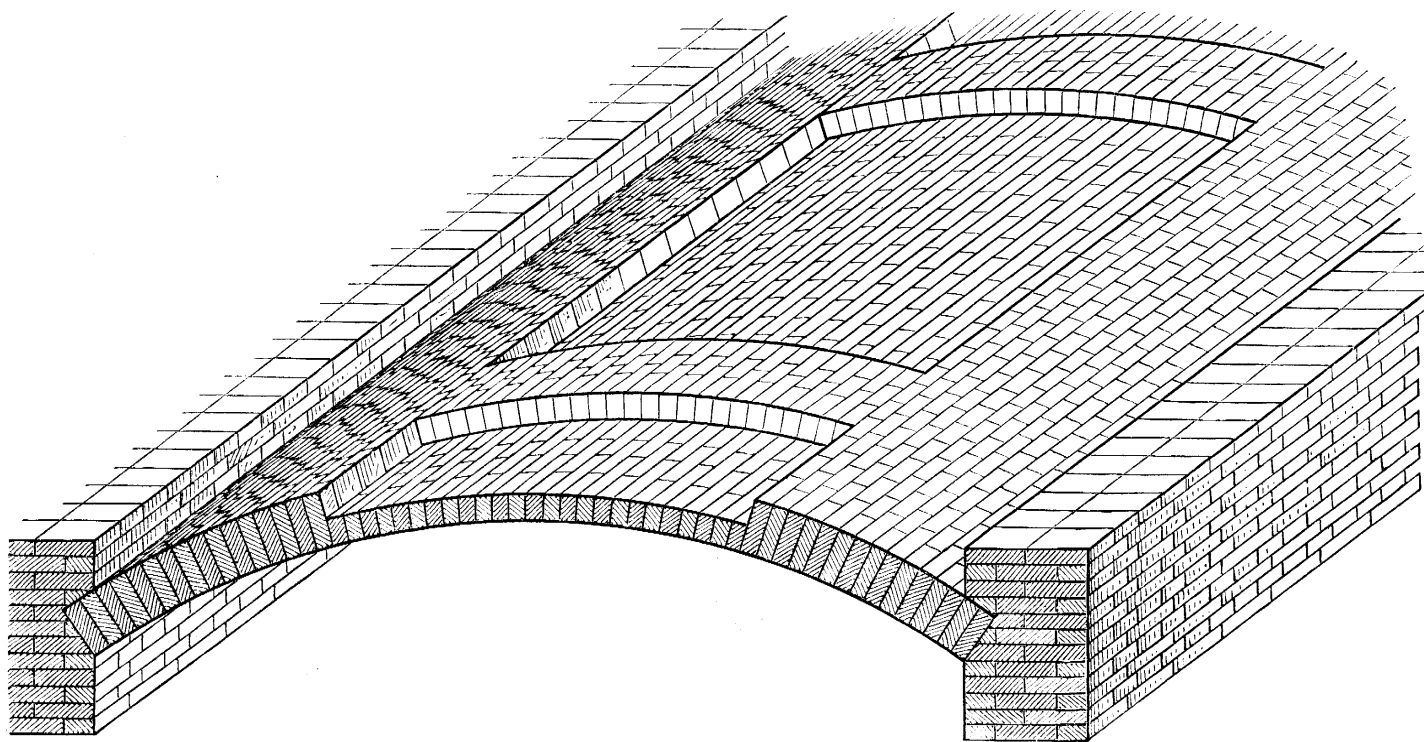
Pincékben, 2,5 métert meg nem haladó fesztávnál **1/2 tégl**a vastagsággal építették.

A fentiekén túl, a 19. századi átlagos építőgyakorlat

- 10 láb vagy 3,0 m fesztávolságig **merevítésekkel** erősítette e boltozatot,
- 4,0 m széles áthidalásig a boltív alsó harmadát **1 tégl**a vastagságúra vette,
- 4,0 m áthidalás felett viszont
 - a boltozat indítását **1,1/2**,
 - ívét **1**,
 - záradékát **1/2**

tégla vastagsággal építették.

Ez utóbbi esetekben is használtak merevítő hevederíveket – ha a boltöv 20 lábnál, később 6,0 m-nél hosszabb.

Hevederes szegmensdonga boltozat.

Bp. VI. Király u. 40.

Hild József, 1844

Boltozattípusok

Donga- és szegmensíves boltozat találkozása.

Bp. VI. Andrásy út 24.

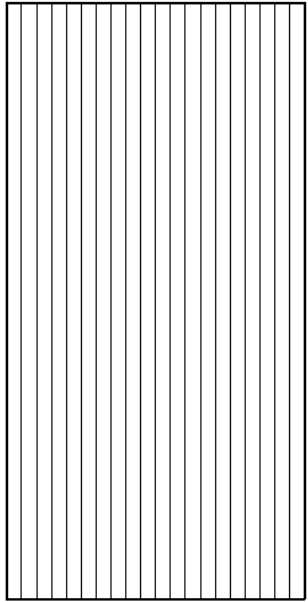
Freund Vilmos, 1875

Boltozattípusok

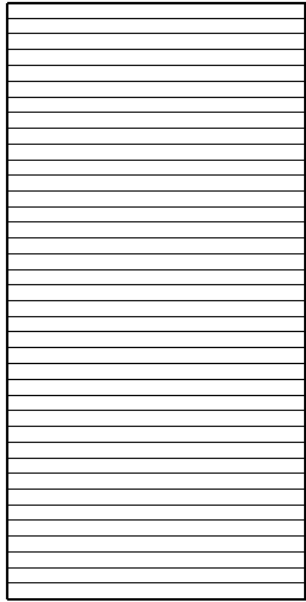

Szegmensíves (pince) dongaboltozat, fiókokkal.

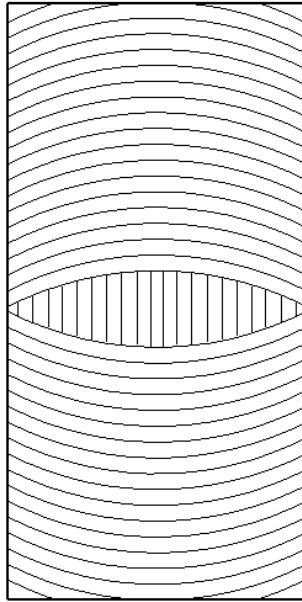
Boltozattípusok

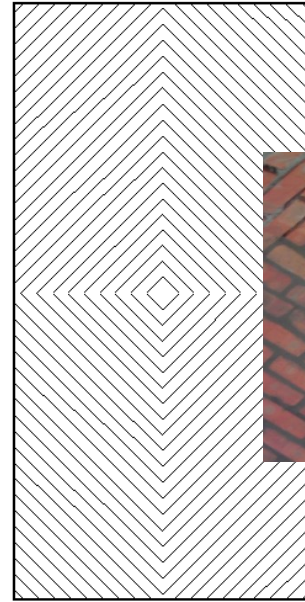
kupás boltozás

hevederes boltozás

gyűrűs boltozás

fecskefarkas boltozás

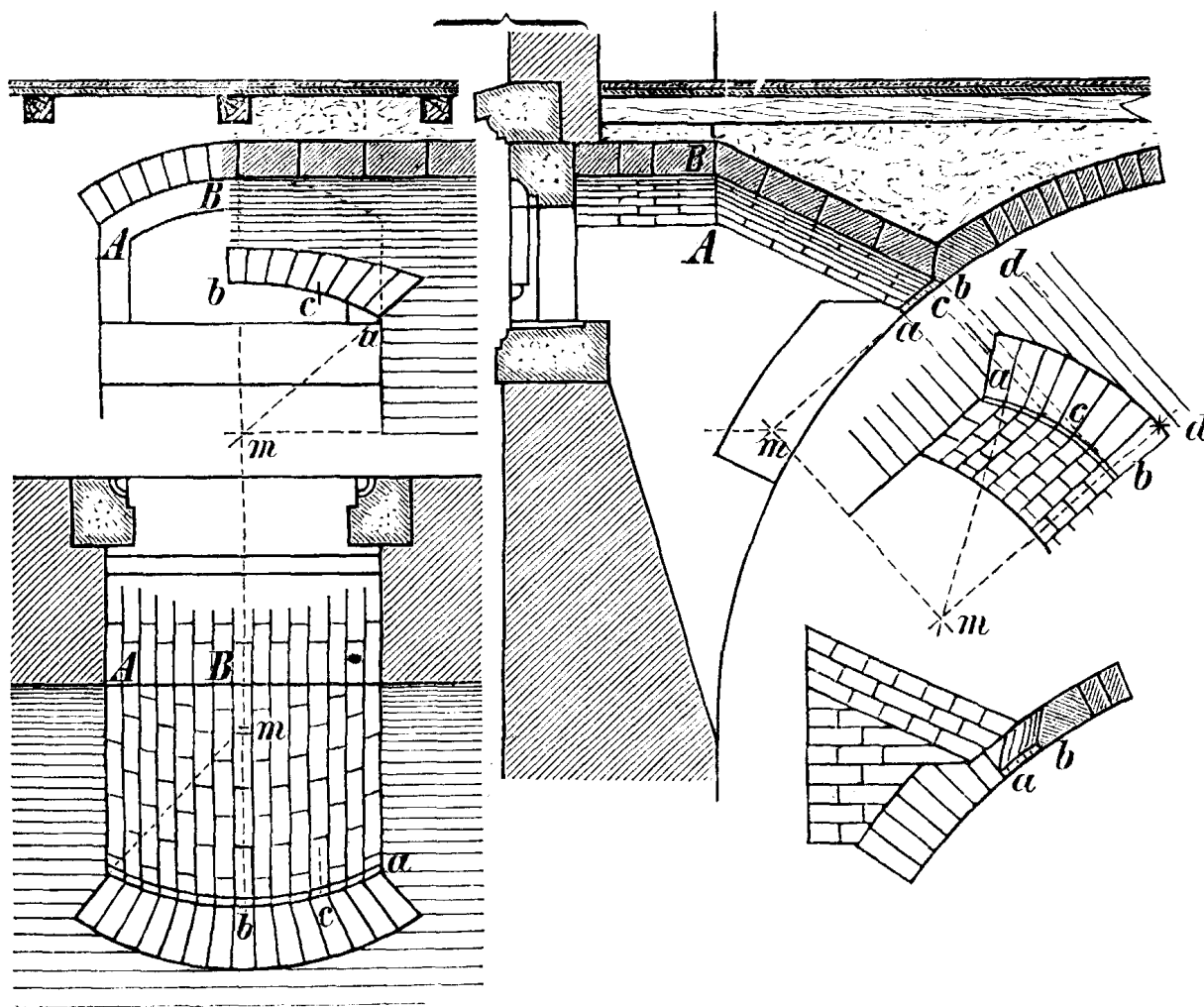

kupás vagy párhuzamos boltozás – ókor óta ismeretes

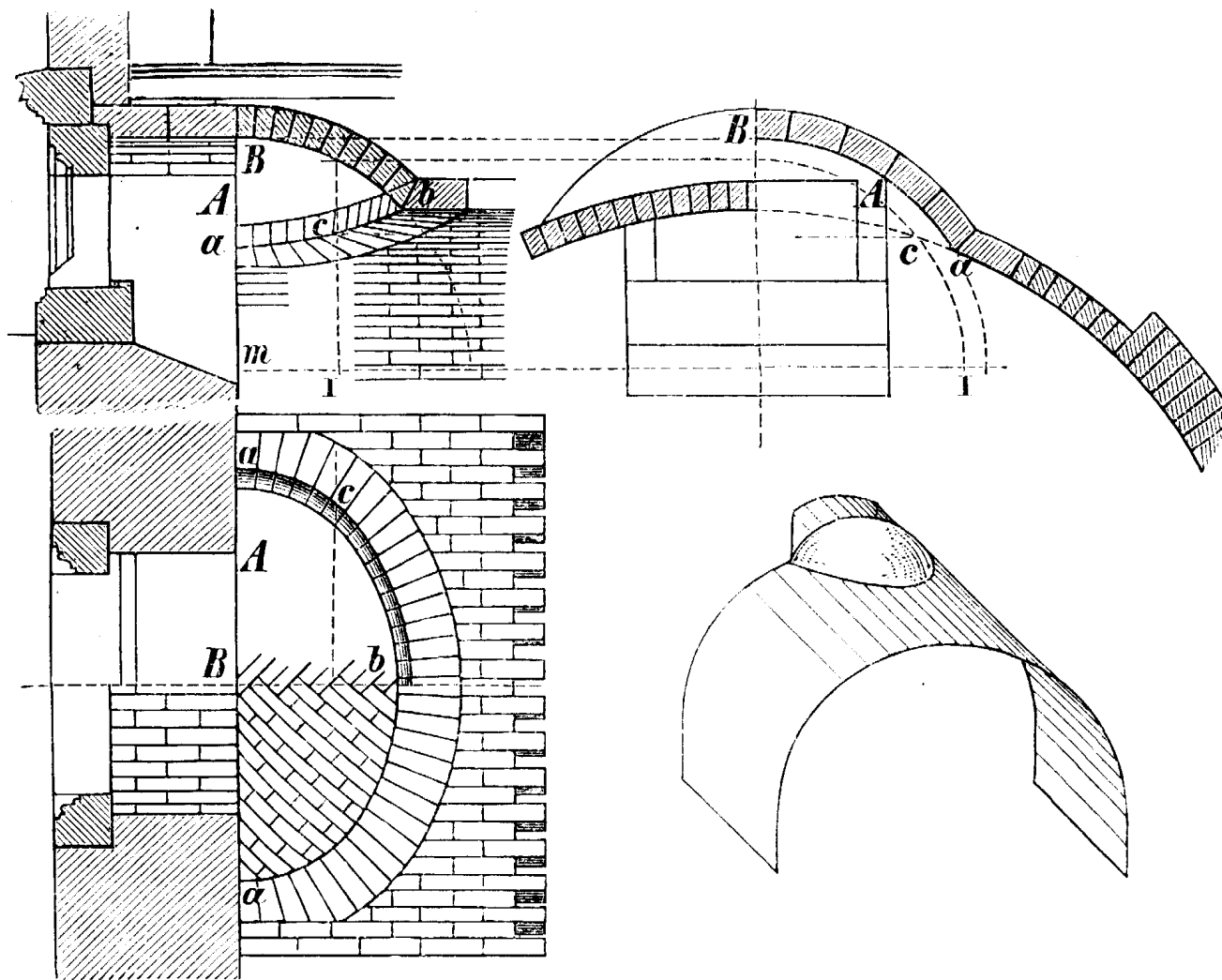
hevederes vagy merőleges boltozás – középkor óta

gyűrűs, merevítő vagy feszítő boltozás – 19. század

fecskefarkas boltozás – tipikusan középkori

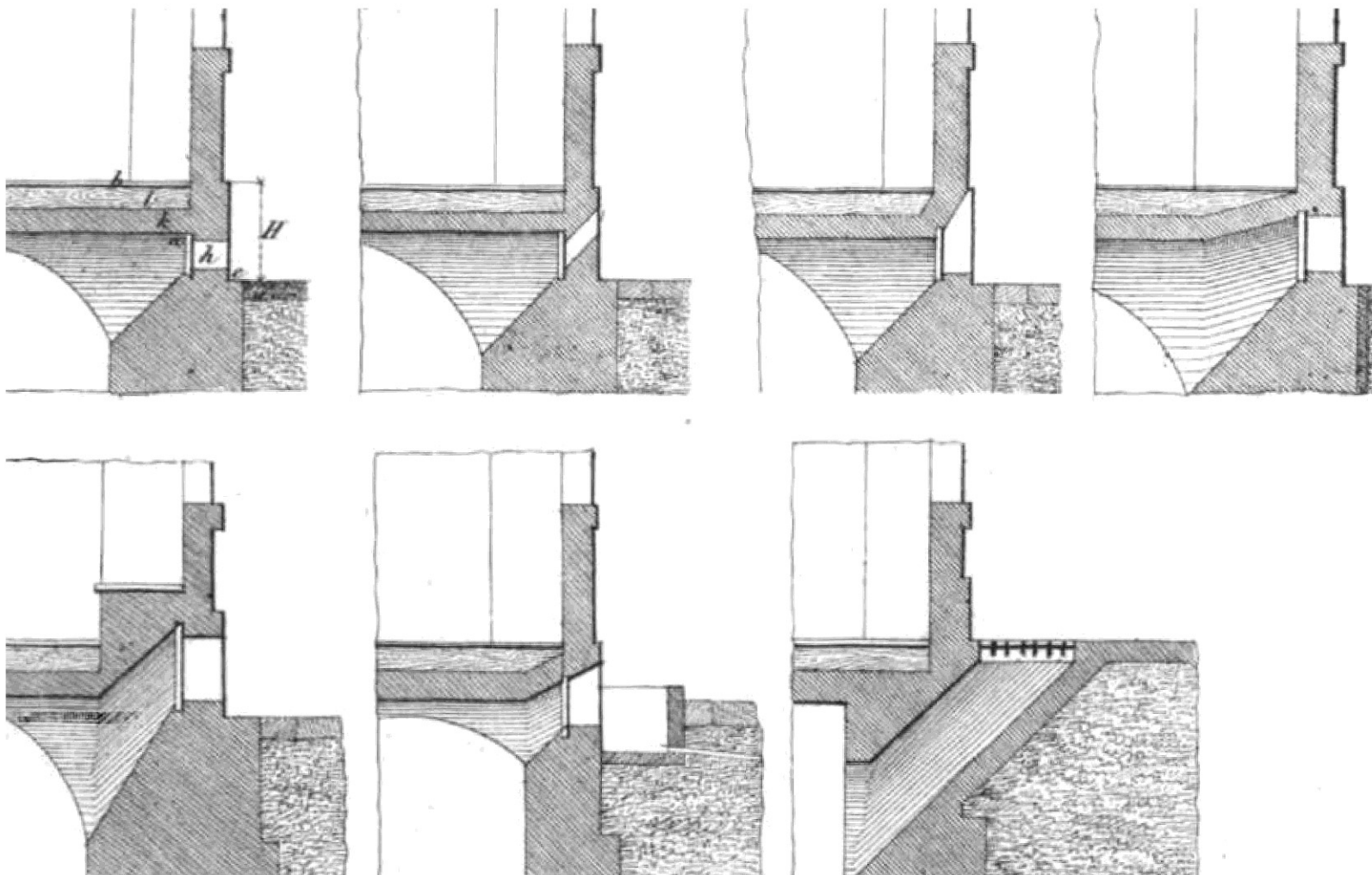

Pinceablak fiókja dongaboltozatban.

Pinceablak fiókja dongaboltozat végfalában.

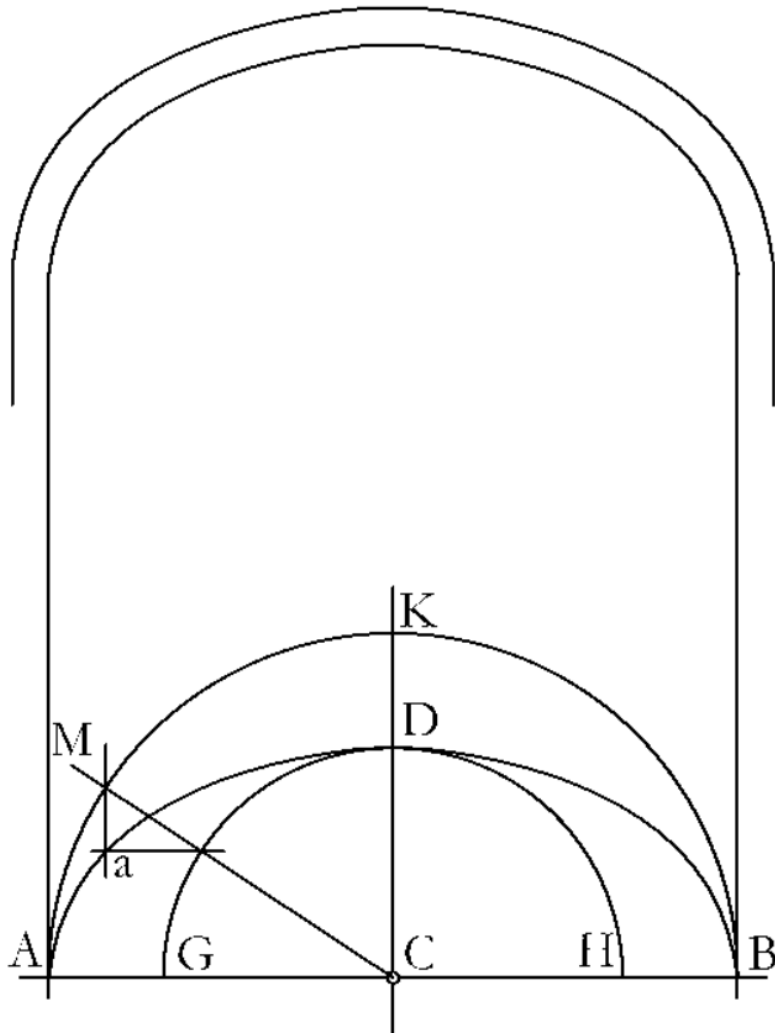
Boltozattípusok

Barokk pinceablak változatok.

Boltozattípusok

Úgy számították, mint a szegmensíves boltozatot.

Kosárférfi dongaboltozat.

Bp. VI. Király u.
Hild József, 1846

Boltozattípusok

Kosáríves (pince) dongaboltozat.

Bp. VI. Andrásy út 47.

Freund Vilmos, 1878 + átalakítás 1990 k.

Boltozattípusok

Kosáríves (pince) dongaboltozat. **Ilyet soha!!!**

Bp. VI. Andrásy út 8.
Feszty Adolf, 1880

Boltozattípusok

Kosáríves (pince) dongaboltozat.

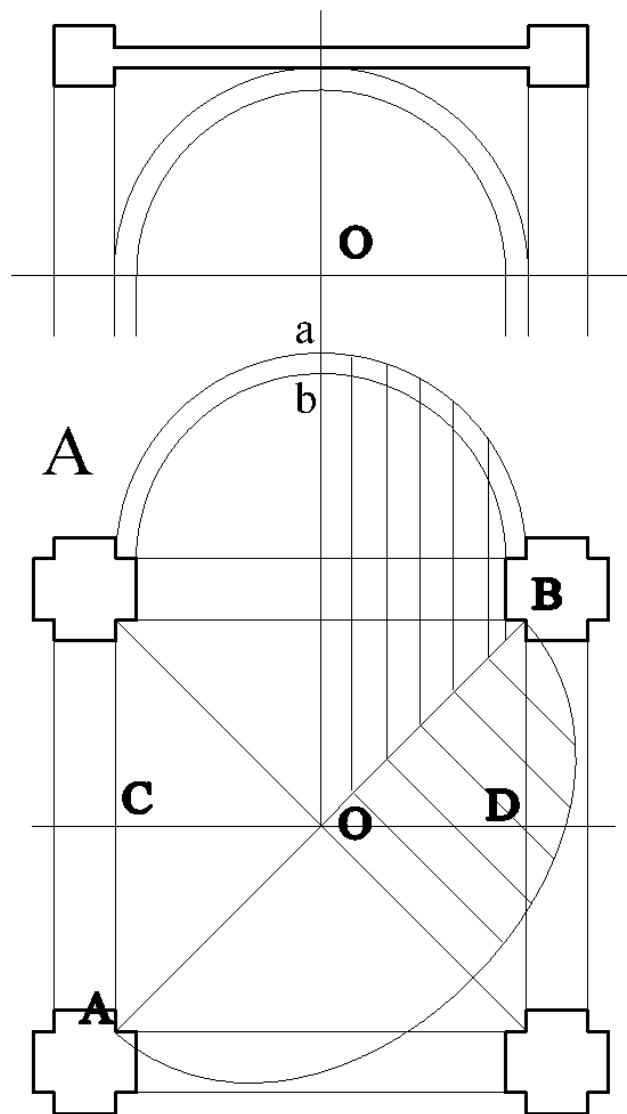
Bp. V. Molnár u. 4-6. Ward Mária Iskola
?, 1920 K.

Boltozattípusok

Hevederekkel erősített kosáríves vasbeton kosáríves dongaboltozat.

Boltozattípusok

Négyzetre szerkesztett román keresztboltozat.

Brindisi, San Benedetto templom

10. sz. elejétől

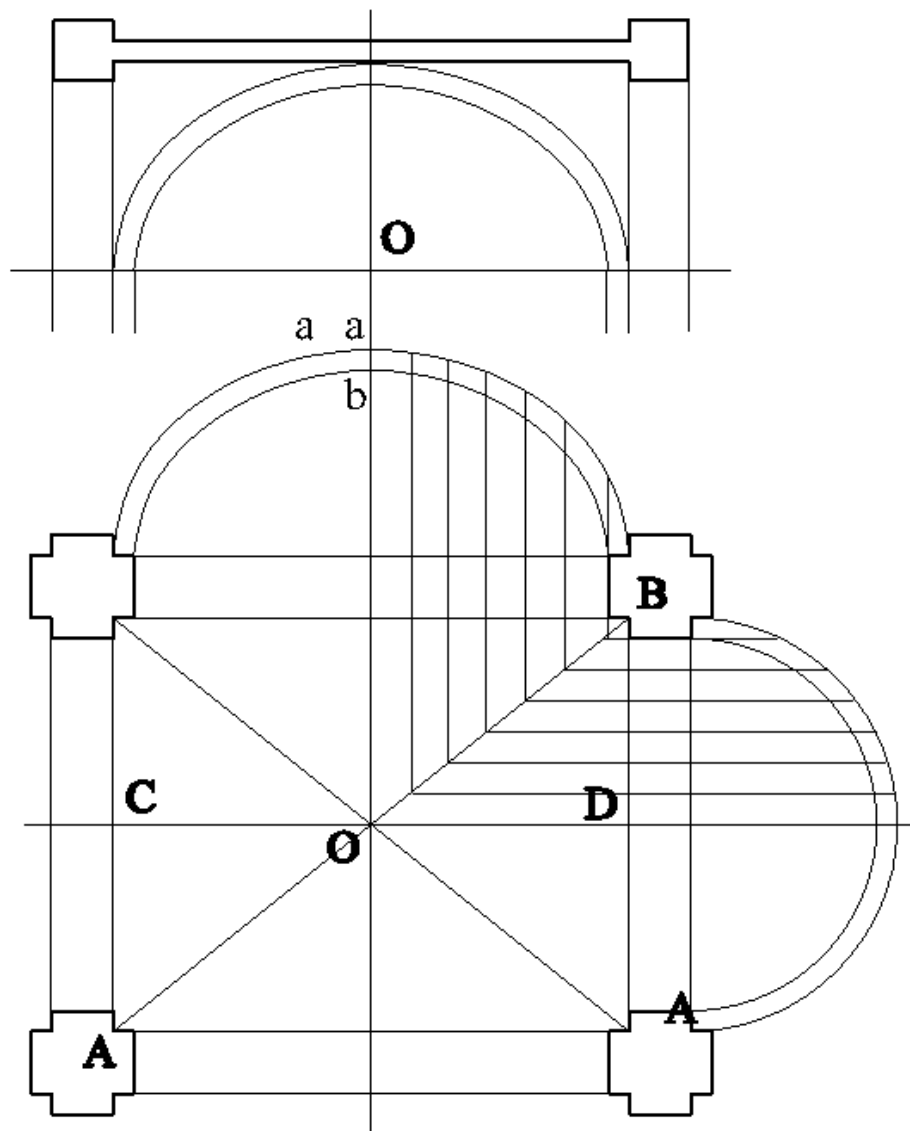

Boltozattípusok

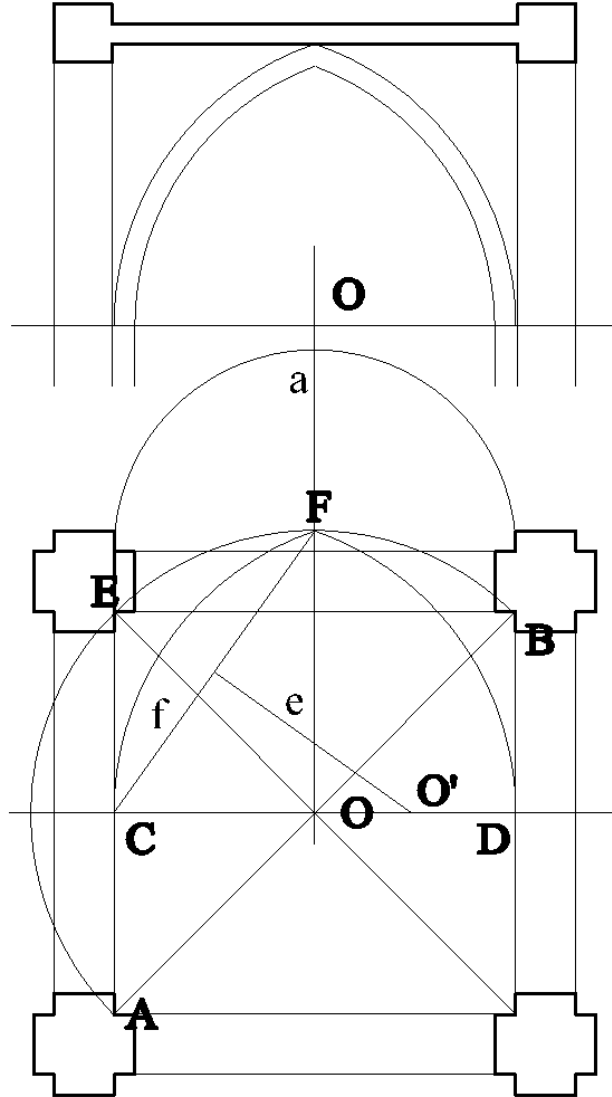
Négyzetre szerkesztett román keresztboltozat, már korai bordázattal.

Boltozattípusok

Téglalapra szerkesztett román keresztboltozat.

Boltozattípusok

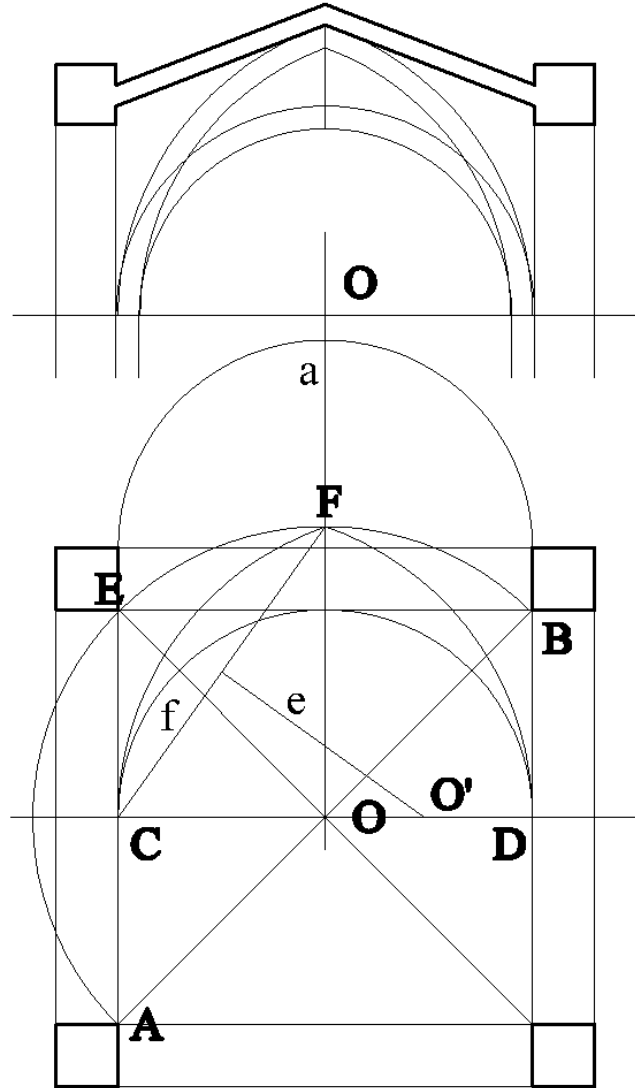

Gótikus keresztboltozat.

A fejlődés lépései;

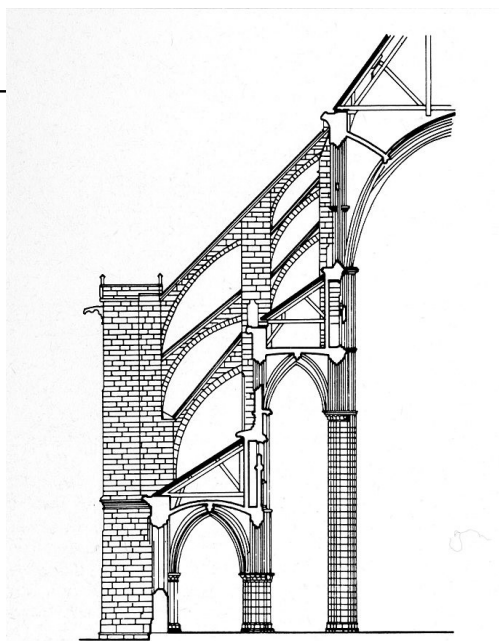
- félkörre emelt átló
- megerősített vápa → borda
- bordák közötti önálló mezők
- túlemelt ívek

Bolozattípusok

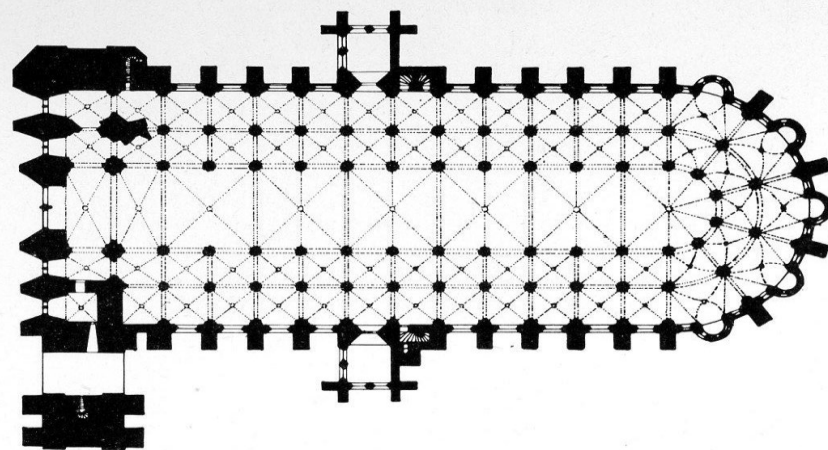

Túlhúzott keresztboltozat.

Bourges, katedrális
1195-től

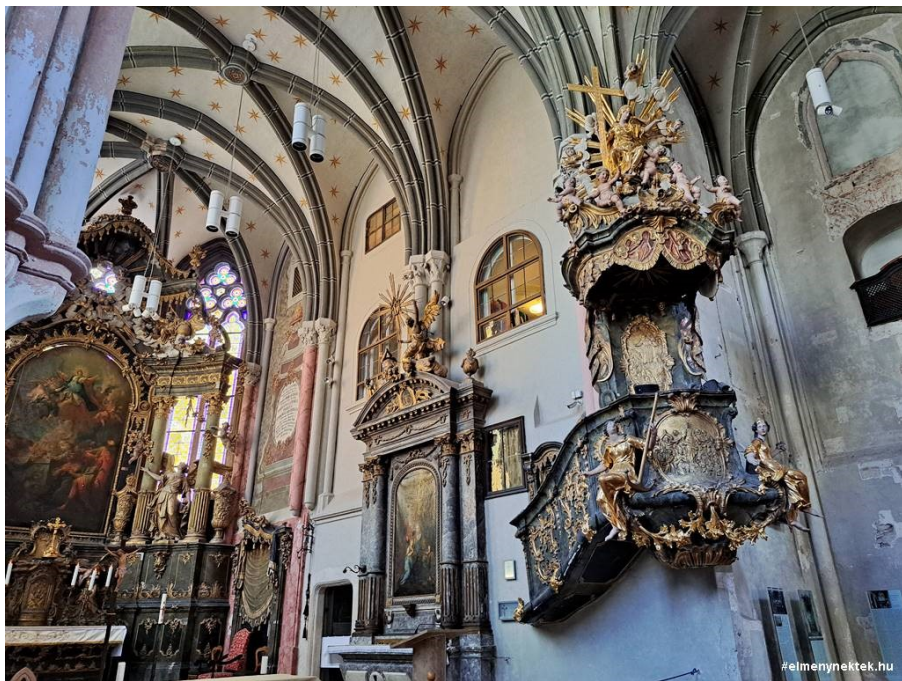
Boltozattípusok

Gótikus keresztboltozat.

Sopron, Kecske-templom

1270-től

Gótikus keresztboltozat.

Bp. VI. Andrásy út 47.

Freund Vilmos, 1878

Boltozattípusok

Nagy teherbírású keresztboltozat.

Bp. VIII. Üllői út, BKT, 1.Pathologia
Kolbenheyer Ferenc, 1875

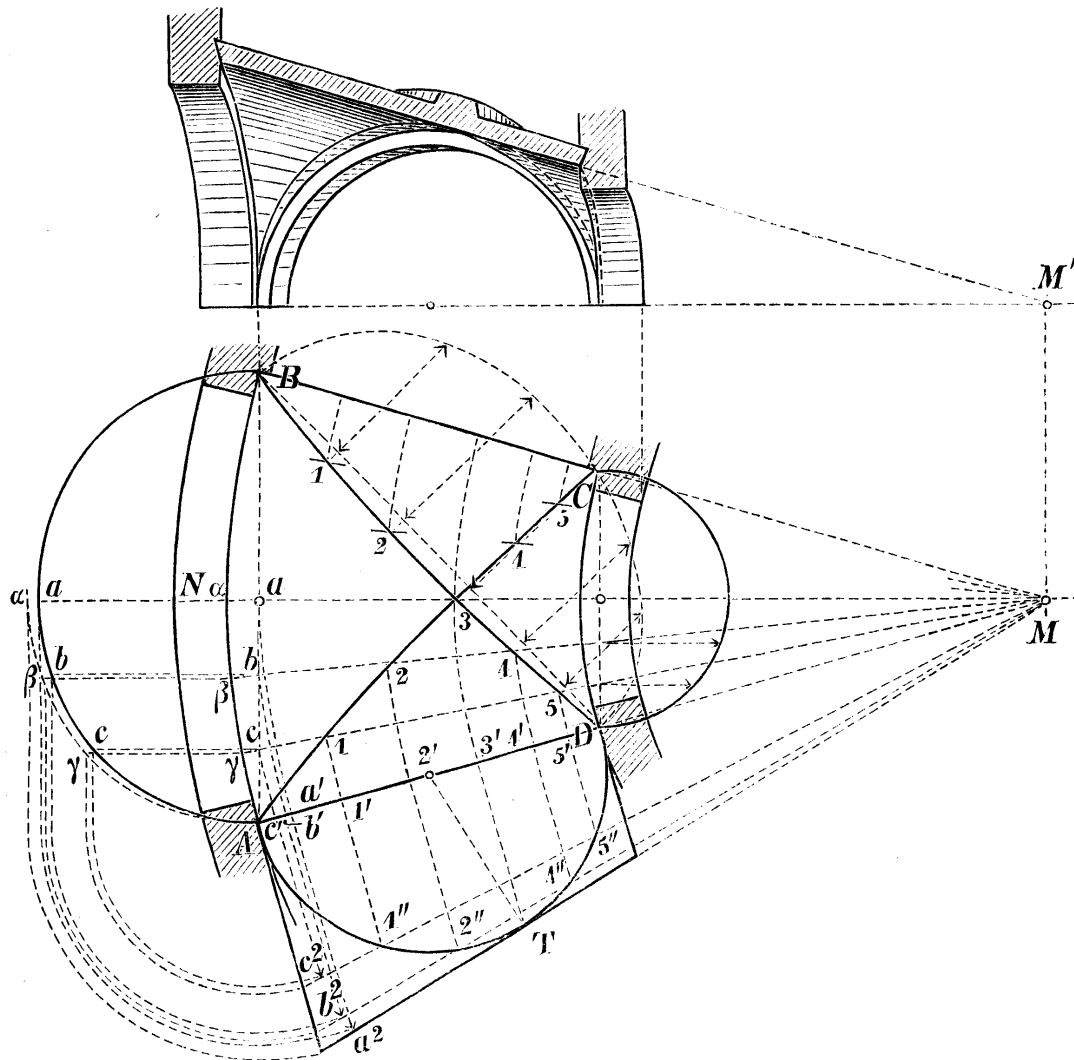

Boltozattípusok

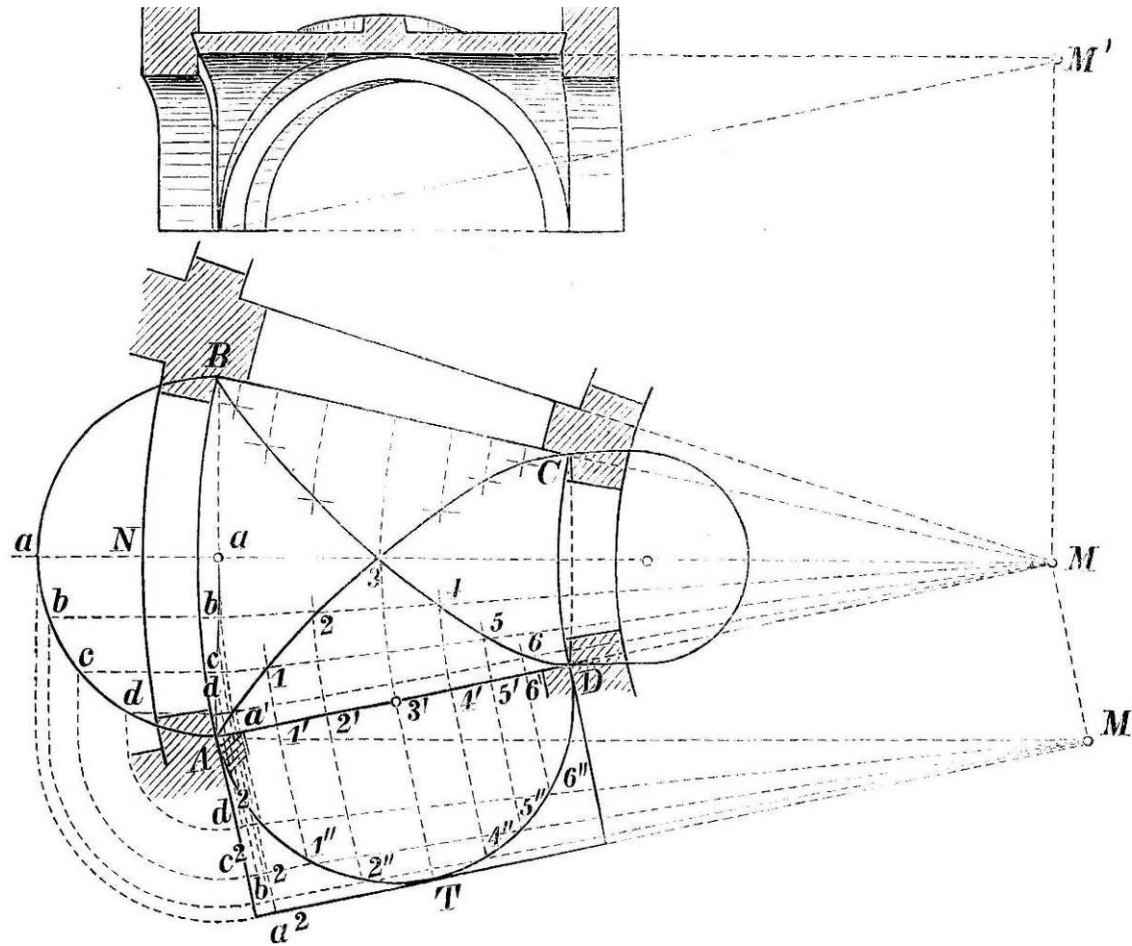
Bp. VI. Andrásy út 52.
Schmahl Henrik, 1884

Keresztboltozatok, 19. sz. utolsó harmada.

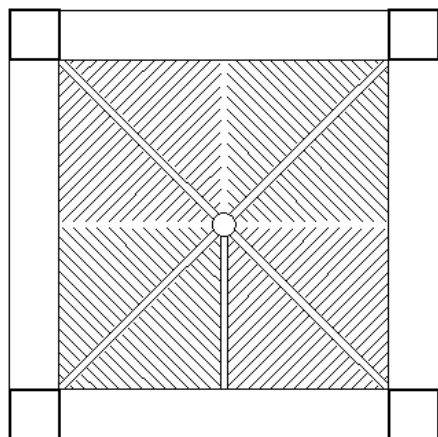
Nem derékszögű térre
szerkesztett keresztboltozat,
kifelé emelkedő, azaz befelé
húzott boltozati csúccsal.

Boltozattípusok

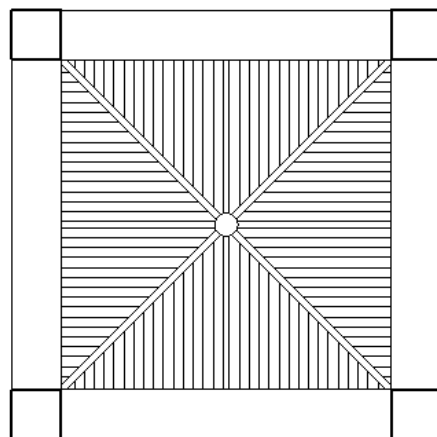

Nem derékszögű térre szerkesztett keresztboltozat, egyenes gerincű, vagyis középre szerkesztett boltozati csúccsal.

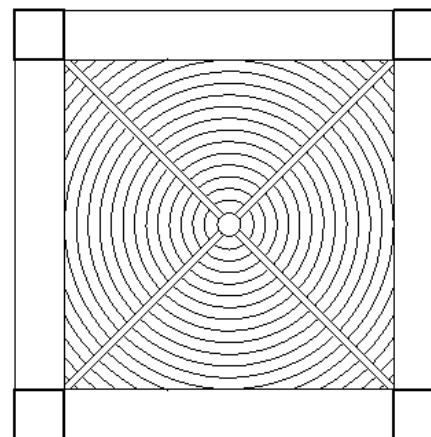
Boltozattípusok

fecskefarkas boltozat

kupás boltozat

gyűrűs boltozat

Keresztboltozat rakásának típusai:

A **kupás** boltozat tipikusan kései ókori és korai középkori.

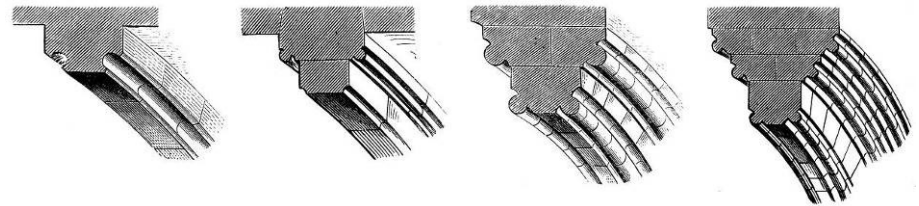
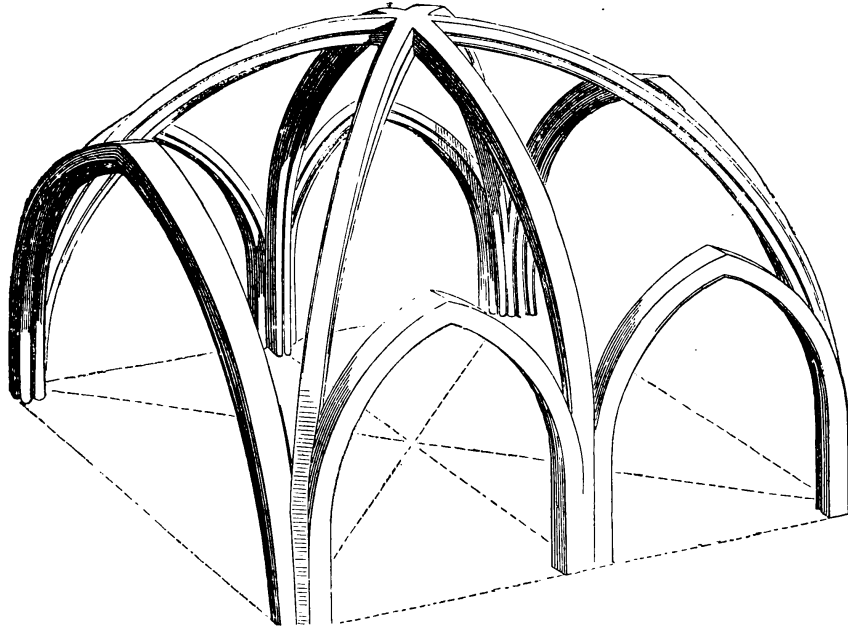
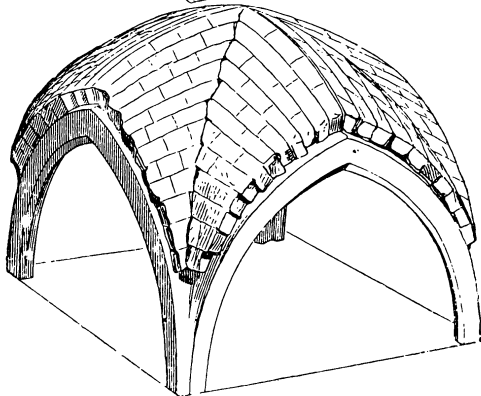
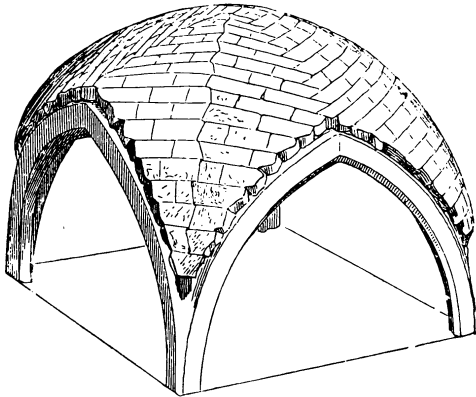
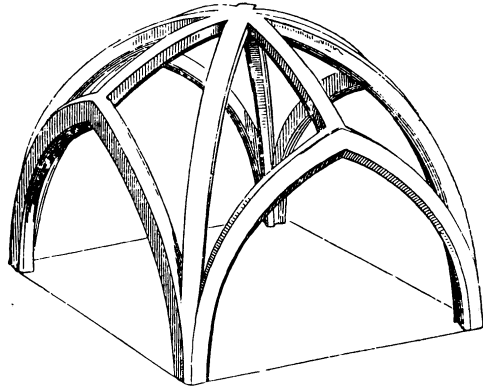
A **gyűrűs** boltozat 11-13. századi.

A **fecskefarkas** boltozat többször felbukkan.

És...

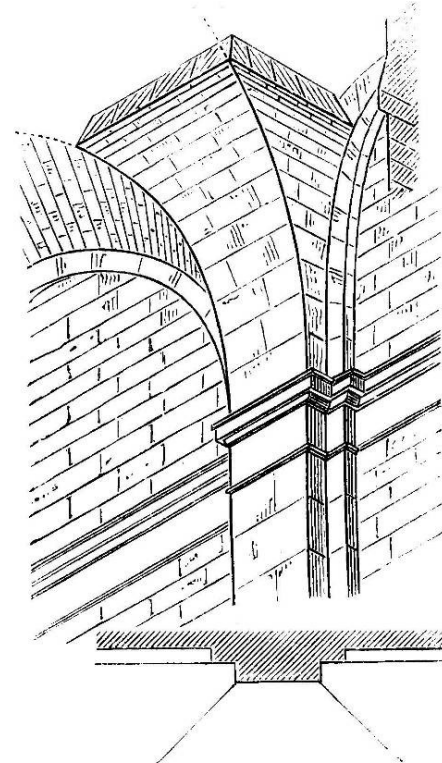
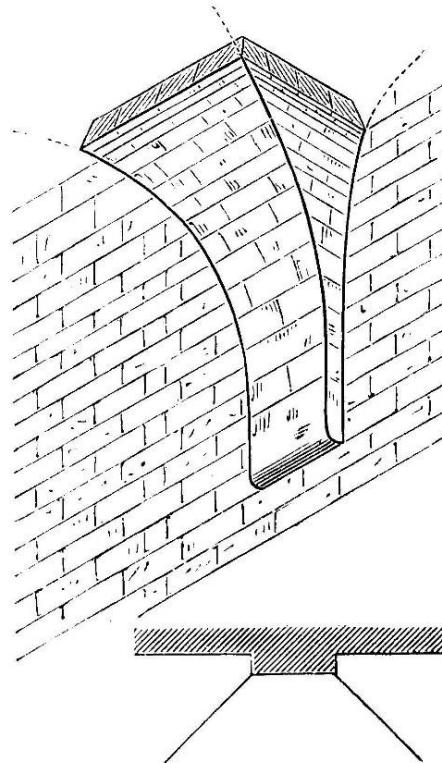
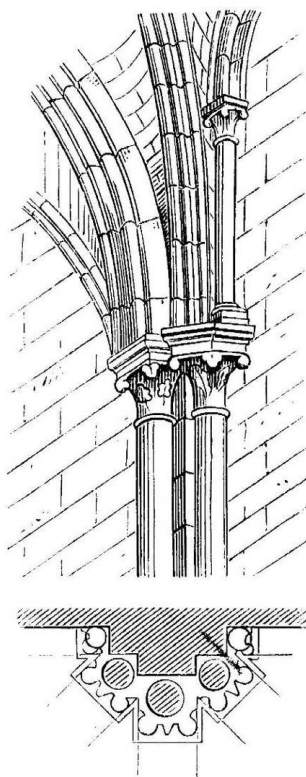
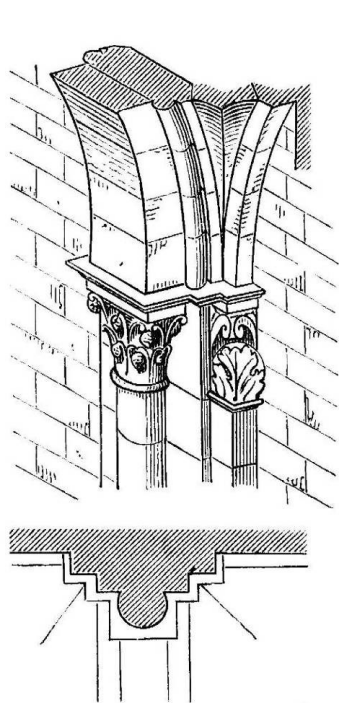
- **kupásan** boltoztak tipikusan akkor, ha a vápa nem volt túl mély és hegyes szögű, valamint, ha a boltsüvegek pajzsai félkörívesek voltak,
- **gyűrűsen** falaztak akkor, amikor keskeny boltmezőket építettek,
- **gyűrűsen** falaztak akkor, amikor szimmetrikus mezőben a bordázat közé eső szimmetriatengelyre merőlegesen rakták a mező elemeit,
- **fecskefarkasan** akkor boltoztak, amikor a boltmezőket a mező alakjától függően, de általában átlósan (bordázatra 45°-ot közelítő szögben) igyekeztek rakni.

Boltozattípusok

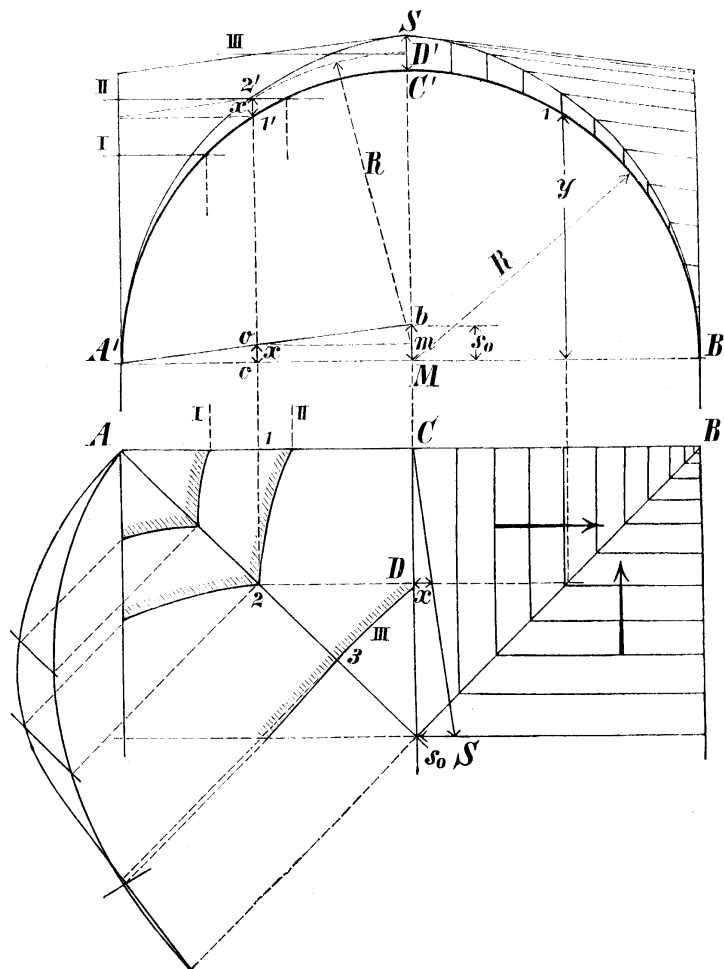

Bordás keresztboltozatok.

Boltozattípusok

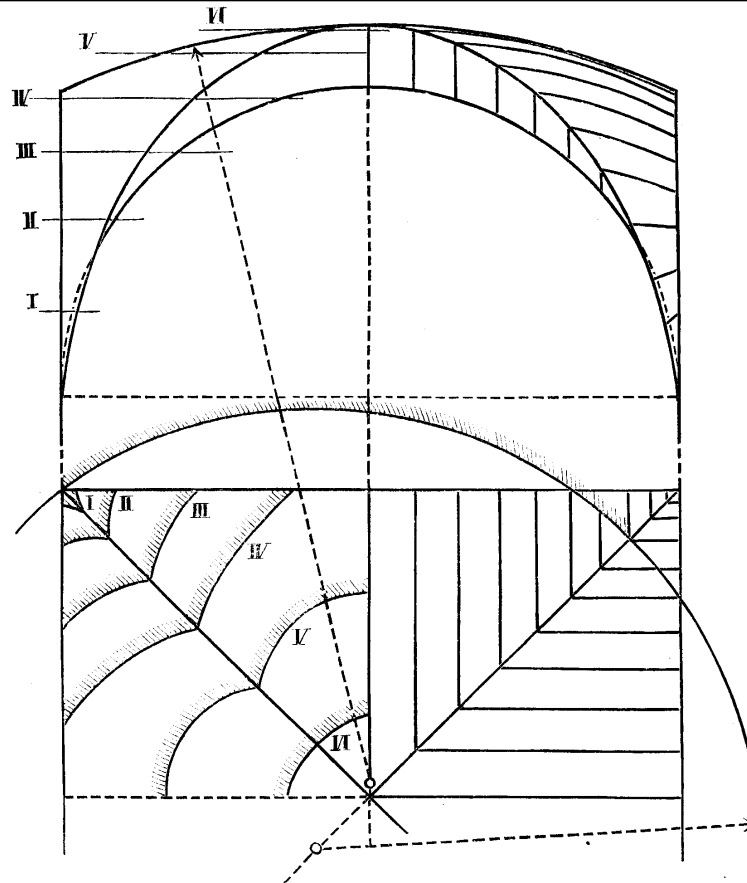

Keresztboltozatok részletei.

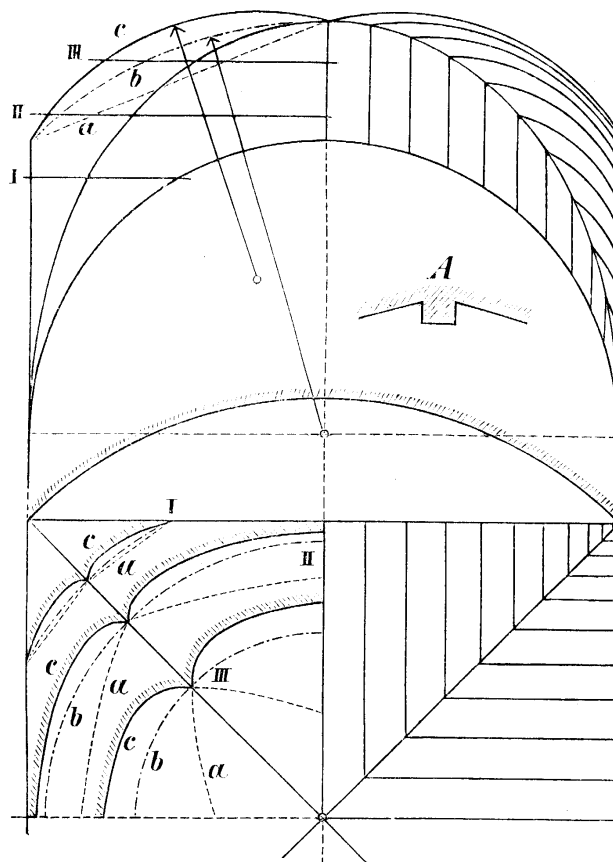

Túlemelt egyszerű keresztboltozat, hengerpalást alakú boltmezővel.

Boltozattípusok

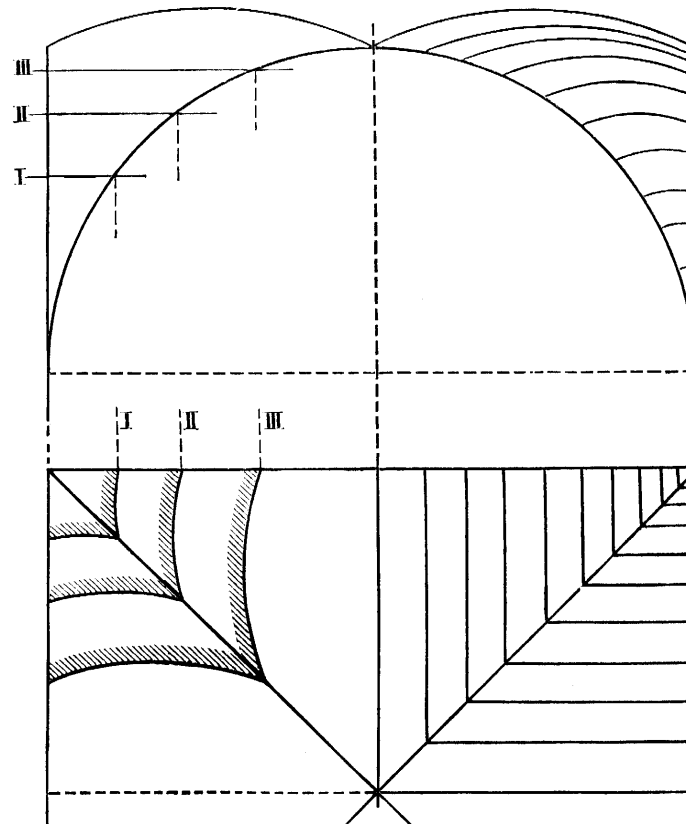

Túlemelt keresztboltozat, szférikus felületű boltmezőkkel; a boltsüvegek záradékai vagy a bordák körívszeletet-alakúak; itt a vápák alul egyszerűbben falazhatók és a boltsüvegek felső alkotói a csúcs felé csaknem körívet képeznek.

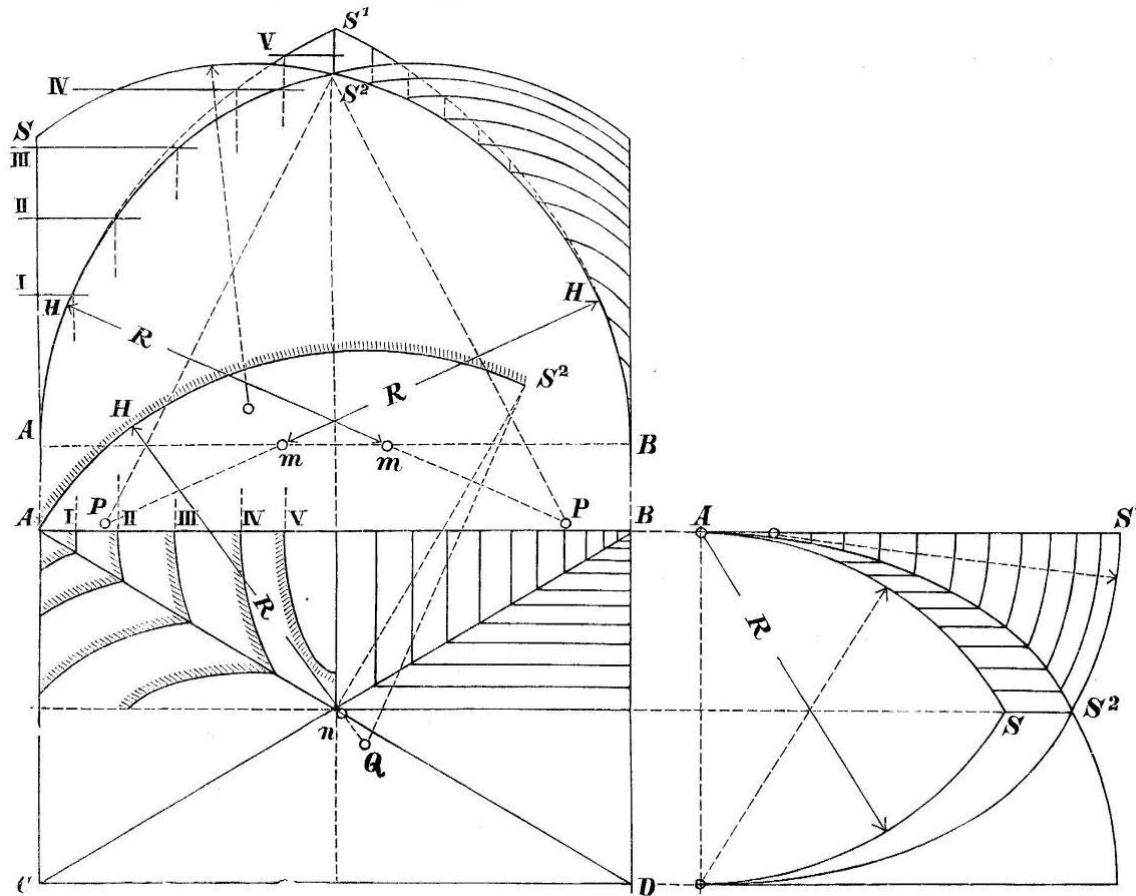

Tülemelt keresztboltozat, valódi gömbfelületet-szerű boltmezőkkel.

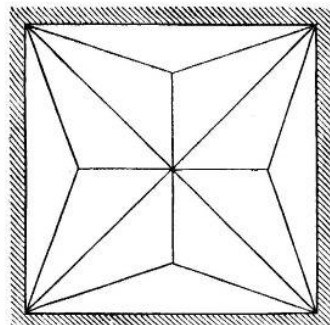
Boltozattípusok

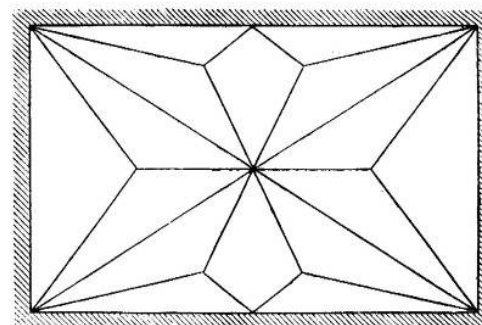
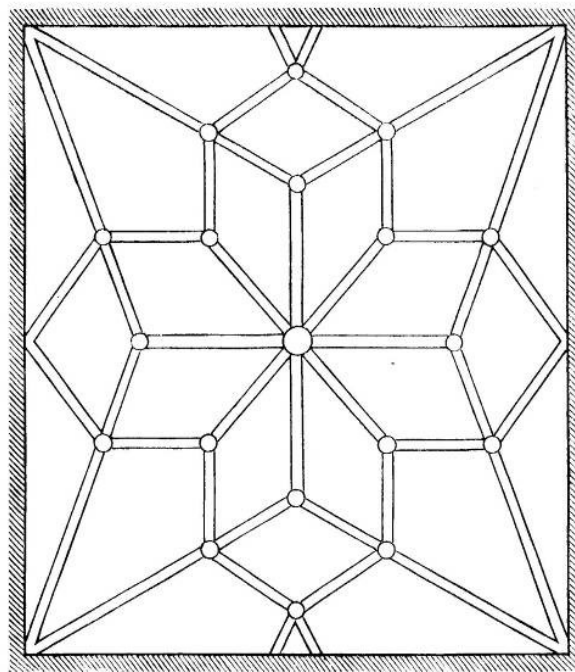
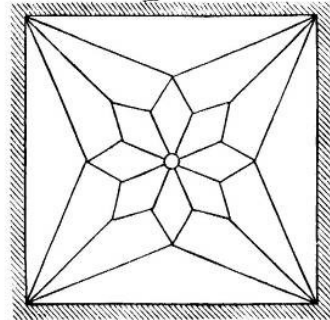
Túlemelt keresztboltozat, felhúzott boltmezőkkel; boltozat középső csúcspontja és a boltsüvegek külső íveinek záradékaik azonos magasságba kerültek.

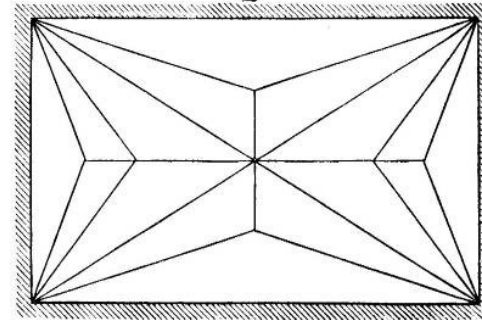
Téglányra szerkesztett túlemelt keresztboltozat, hosszabbik oldalán a boltcsúcshoz képest felhúzott boltpajzsú boltmezőkkel; a hosszoldali felől félkörívre, a hosszoldali boltsüvegek a rövid oldal felől csúcsívre voltak szerkeszthetők.

B

D

Keresztboltozatok hálózatai.

Szeged, alsóvárosi ferences templom
13. sz. elejétől

Gótikus hálóboltozat.

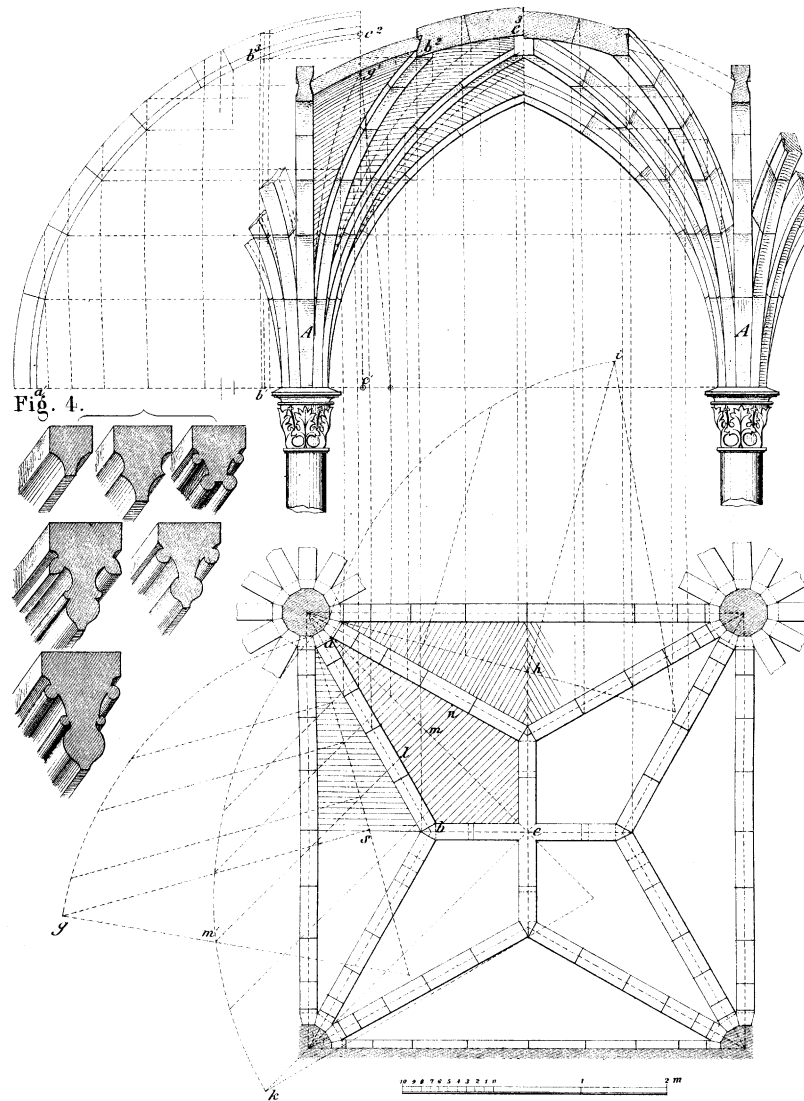
Boltozattípusok

Csütörtökhely Szent László templom és
Szapolyai-kápolna

1300-as évek eleje... 1437

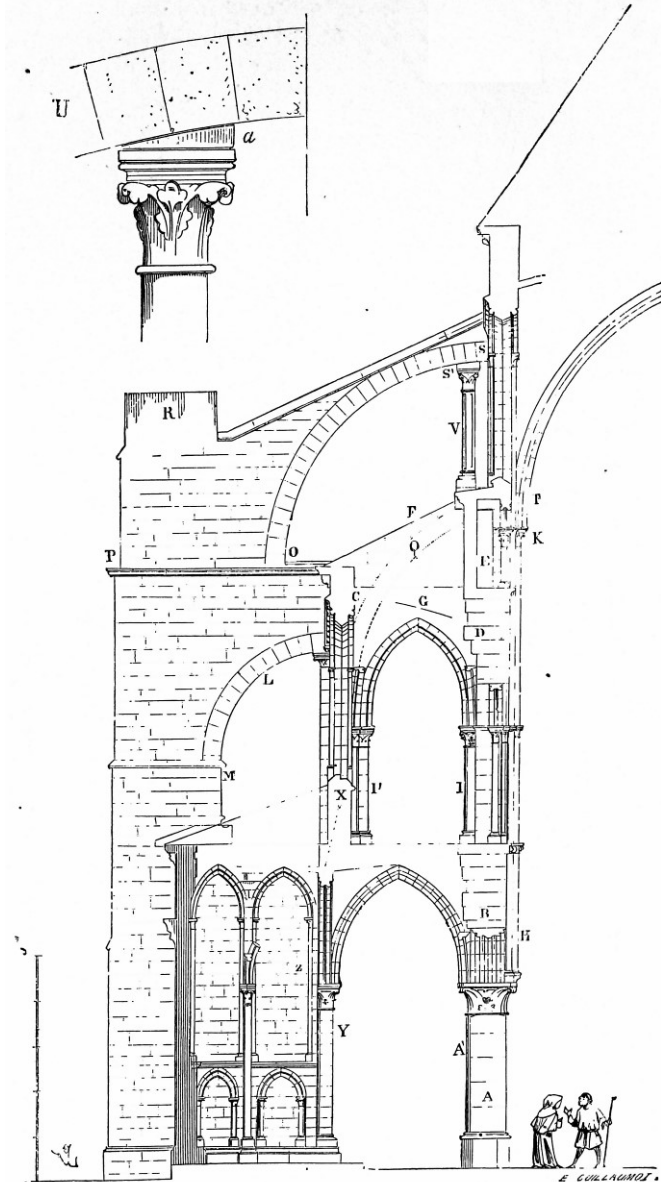

Gótikus hálóboltozat.

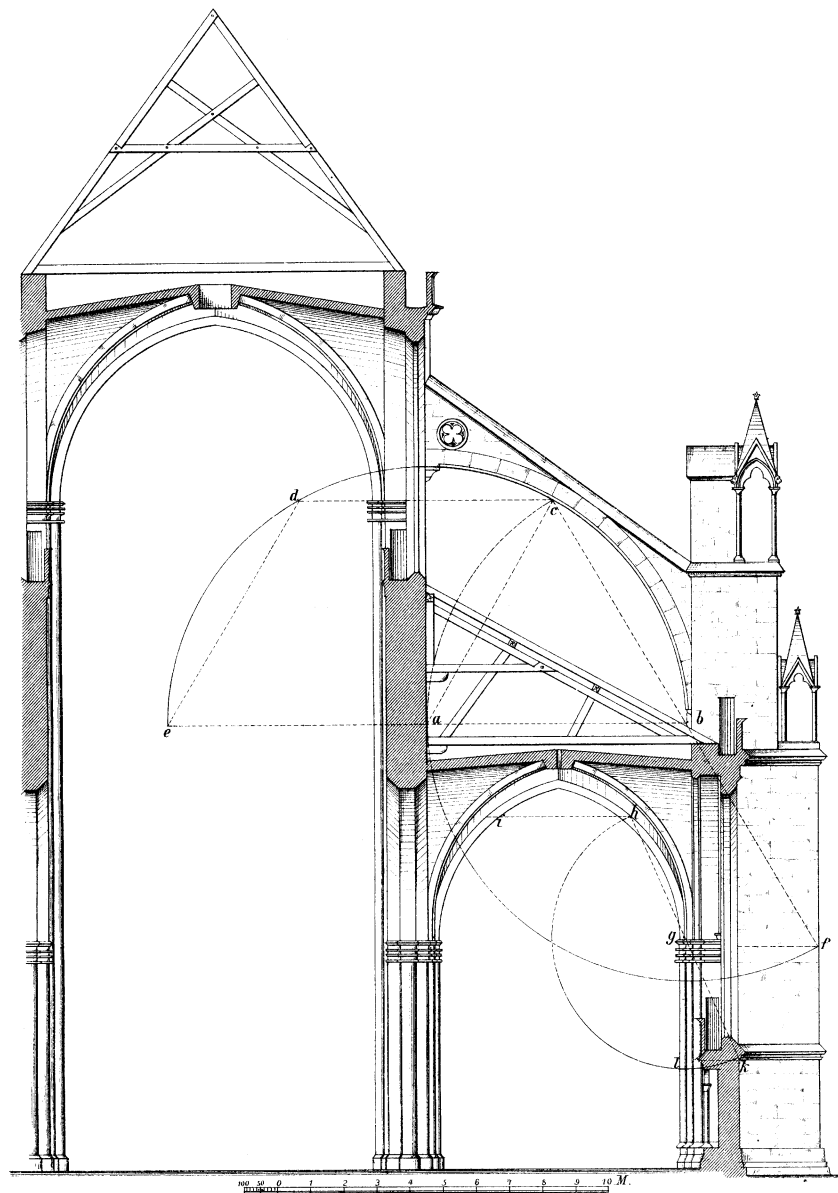
Keresztboltozat elemei.

Az összetett szerkezet

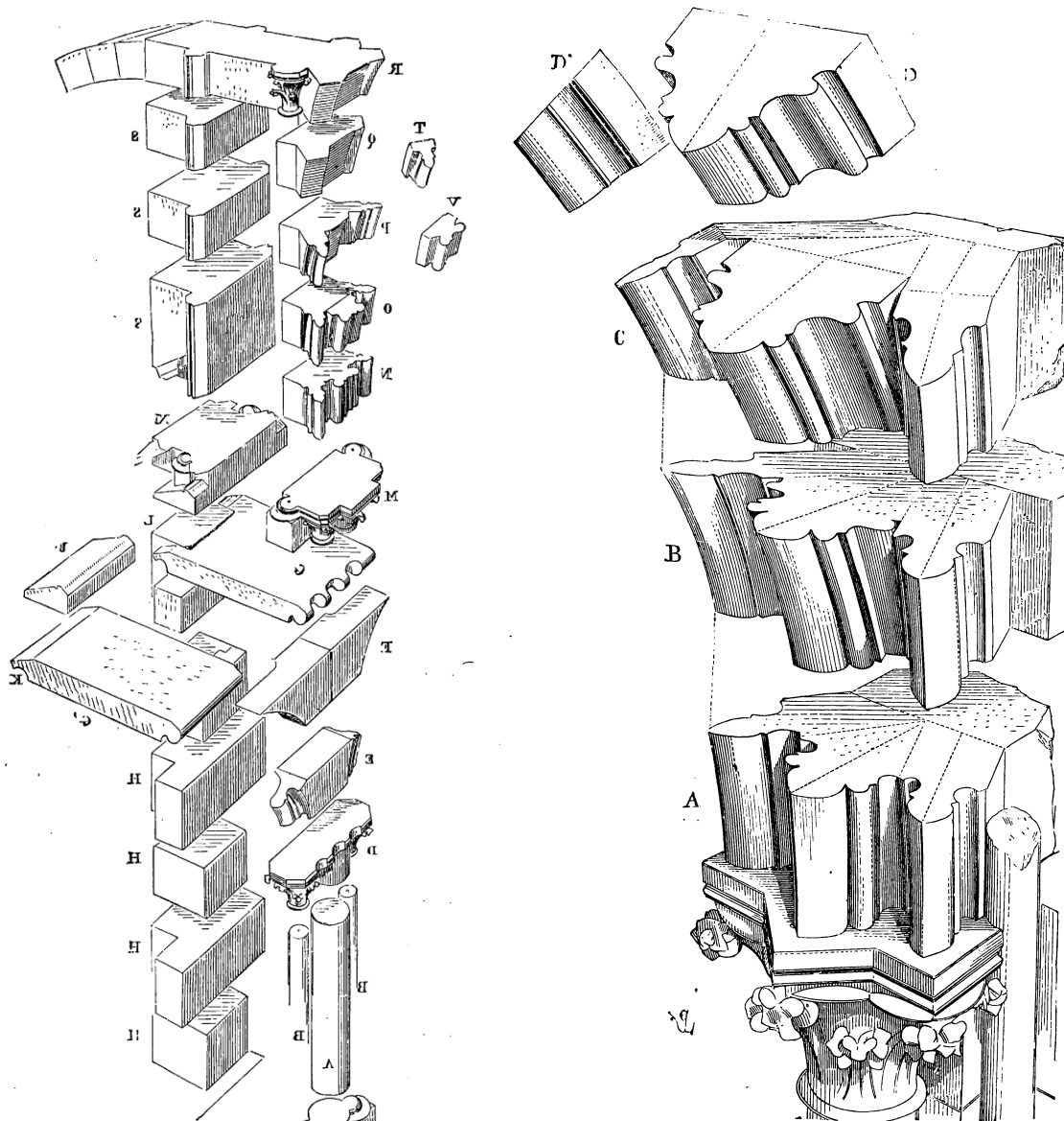
Támpilléres gótikus templom
metszete.

Az összetett szerkezet

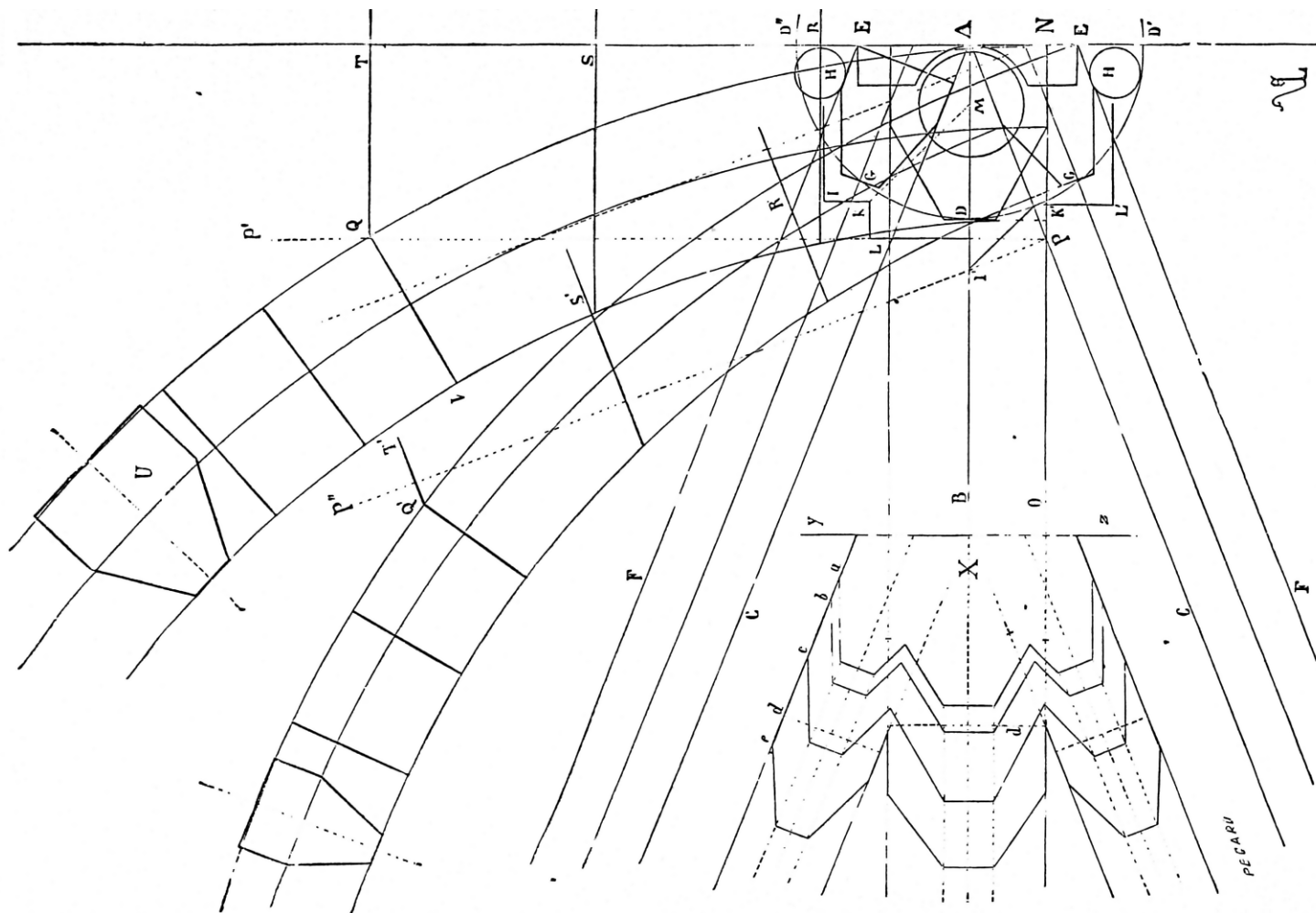

Támpilléres gótikus templom
metszete.

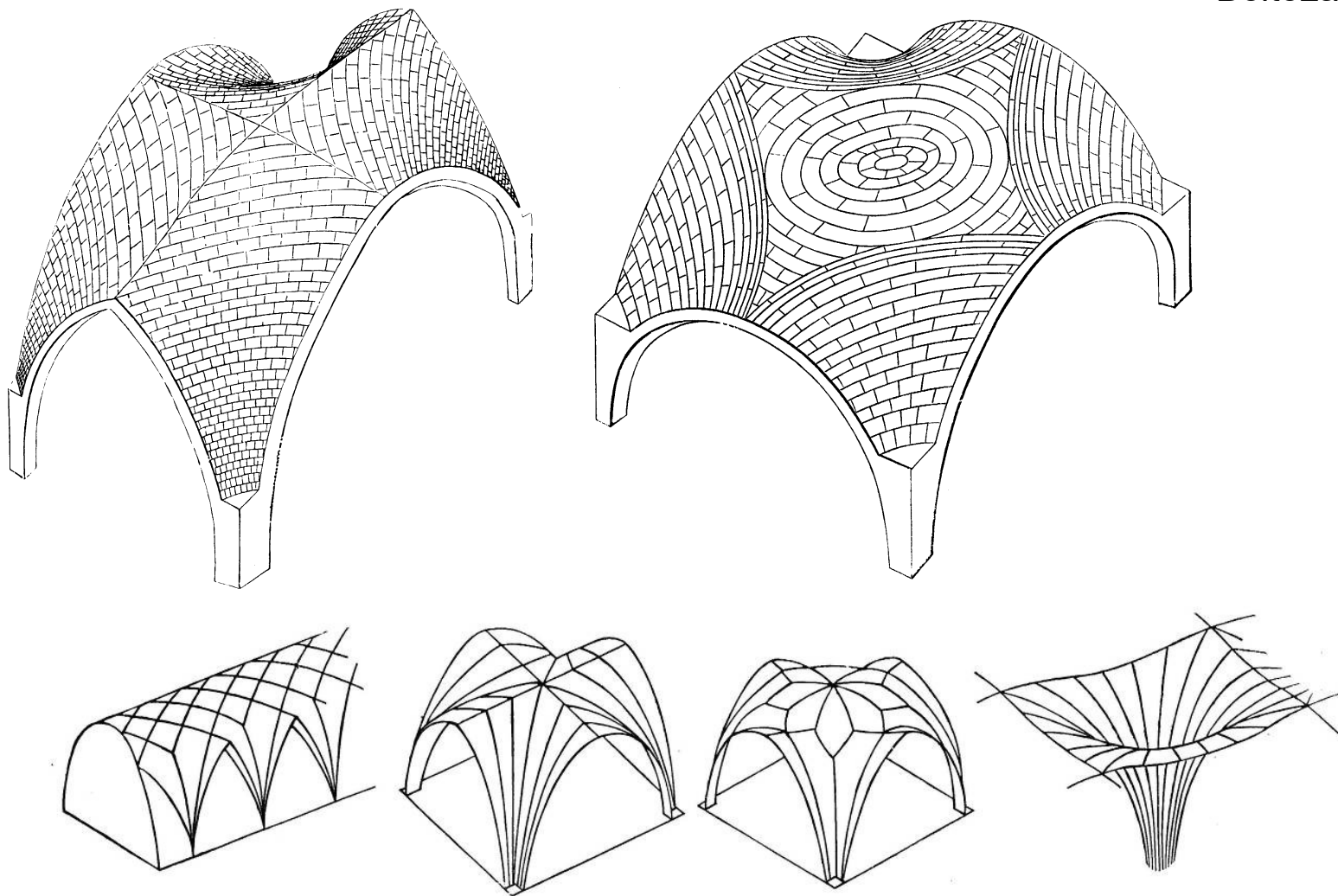
Boltozattípusok

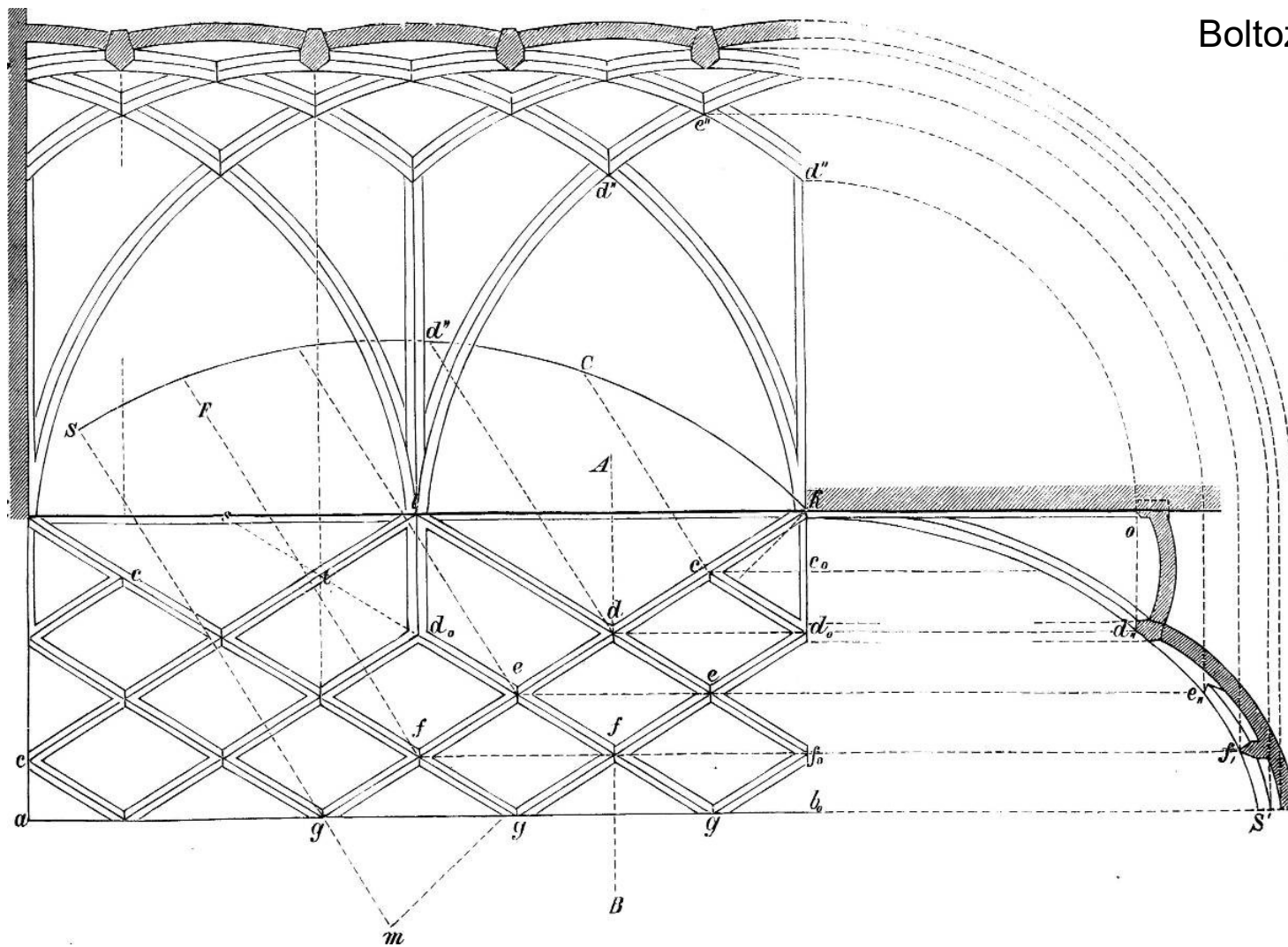
Gótikus kőszervezet
elemei.

Gótikus bordázat kivetített szerkesztése.

Kései gótikus boltozatok.

Kései gótikus hálóboltozat.

Znojmo, Szent Miklós templom
1348-

Boltozattípusok

Gótikus hálóboltozat.

Bp. I. Szentháromság tér, PÜM

Fellner Sándor, 1900

Boltozattípusok

Gótizáló álboltozatok, 19. sz. végi ízlésben

Boltozattípusok

Bp. XIV. Ajtósi Dürer sor 19-21.

egyk. Szent Szív zárda

Pucher József, 1884 és 1897 között

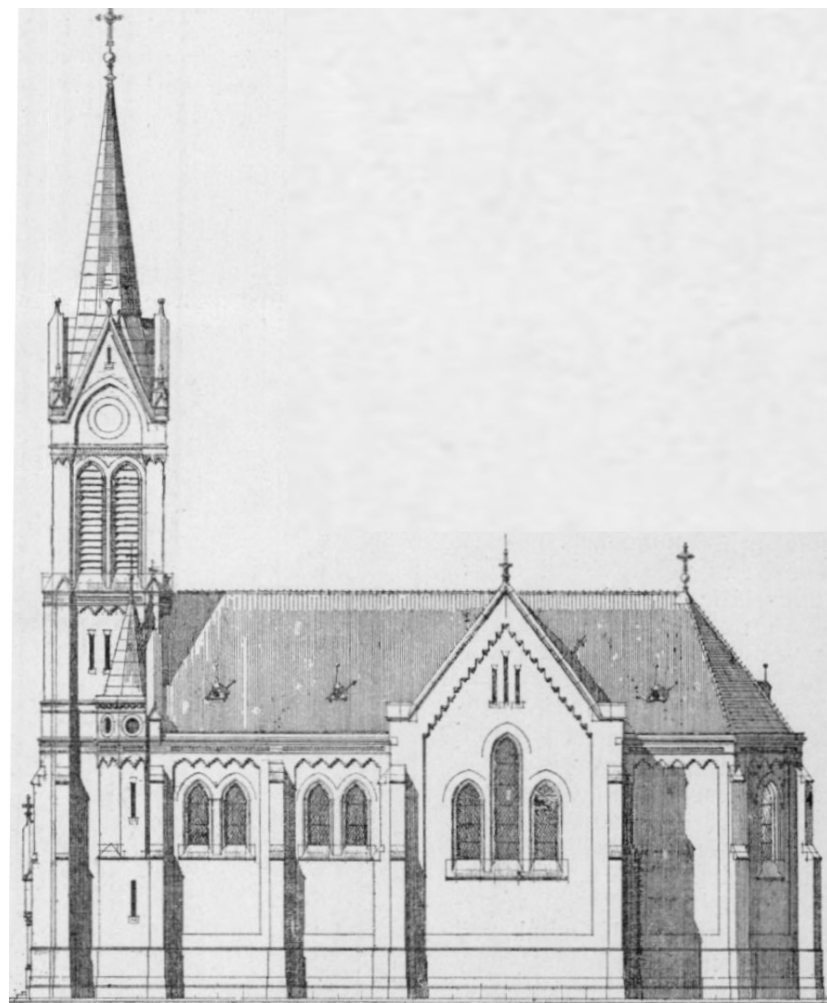
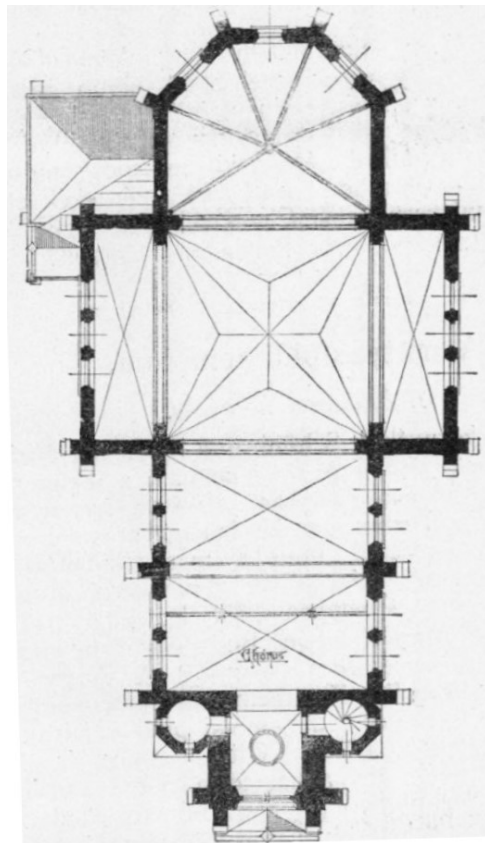
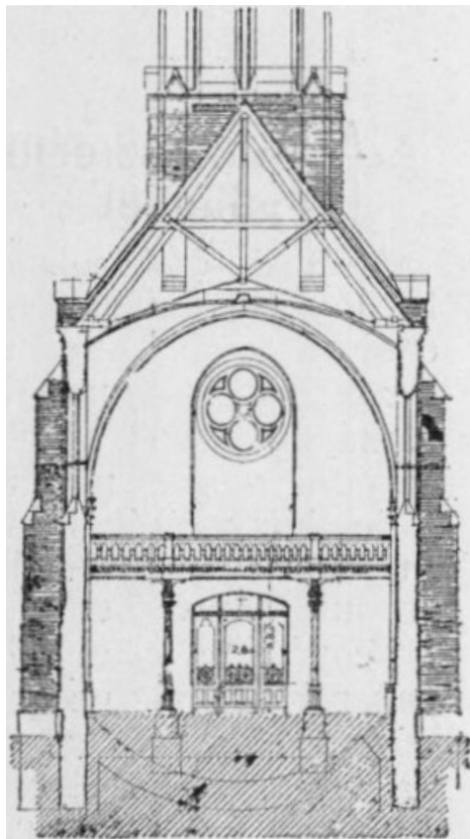

Gótizáló álboltozatok, 19. sz. végi ízlésben

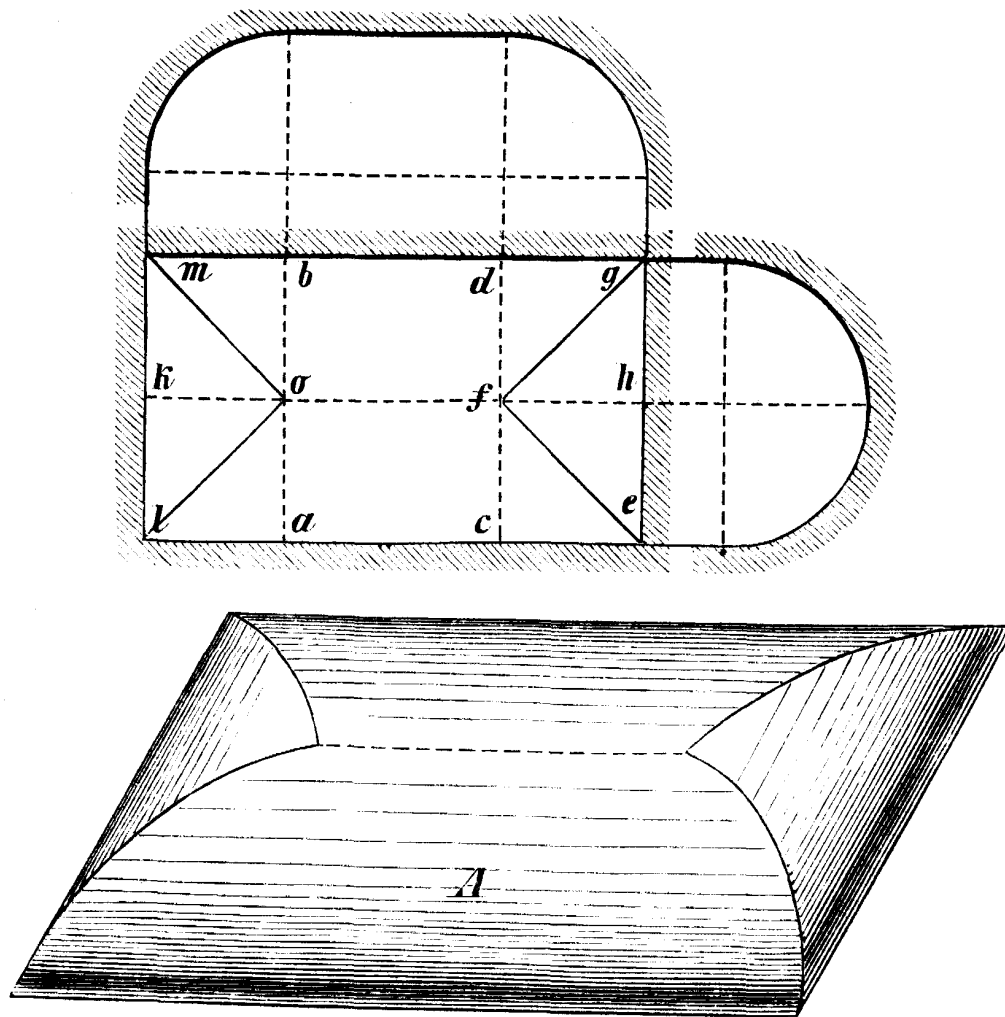
Boltozattípusok

Mátyásföld, r.k. templom

Weninger Ferenc, 1902-1904

Függesztett álboltozat.

Teknőboltozat.

Karancsság, Kubinyi-Prónay-kastély

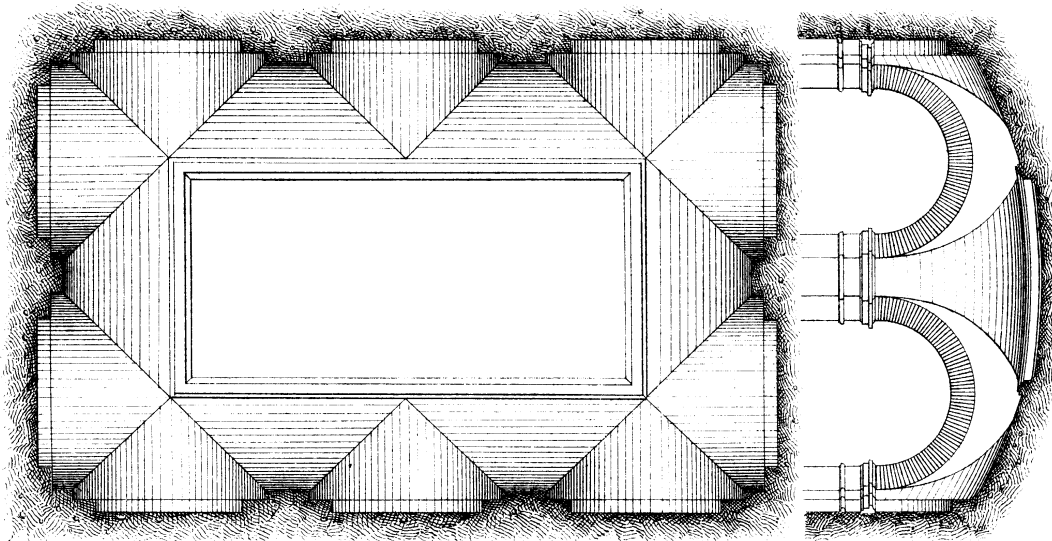
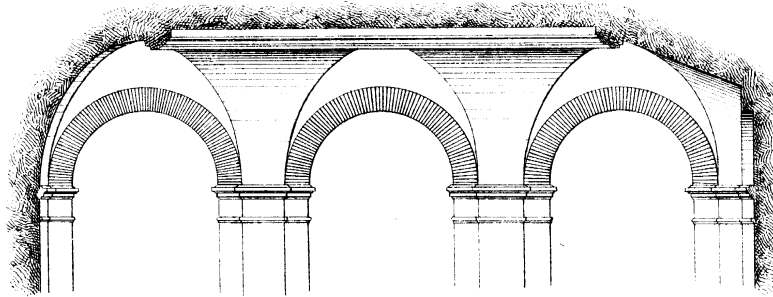
Boltozattípusok

?, 1878

Teknőboltozat.

Boltozattípusok

Tükör- vagy tükrös boltozat

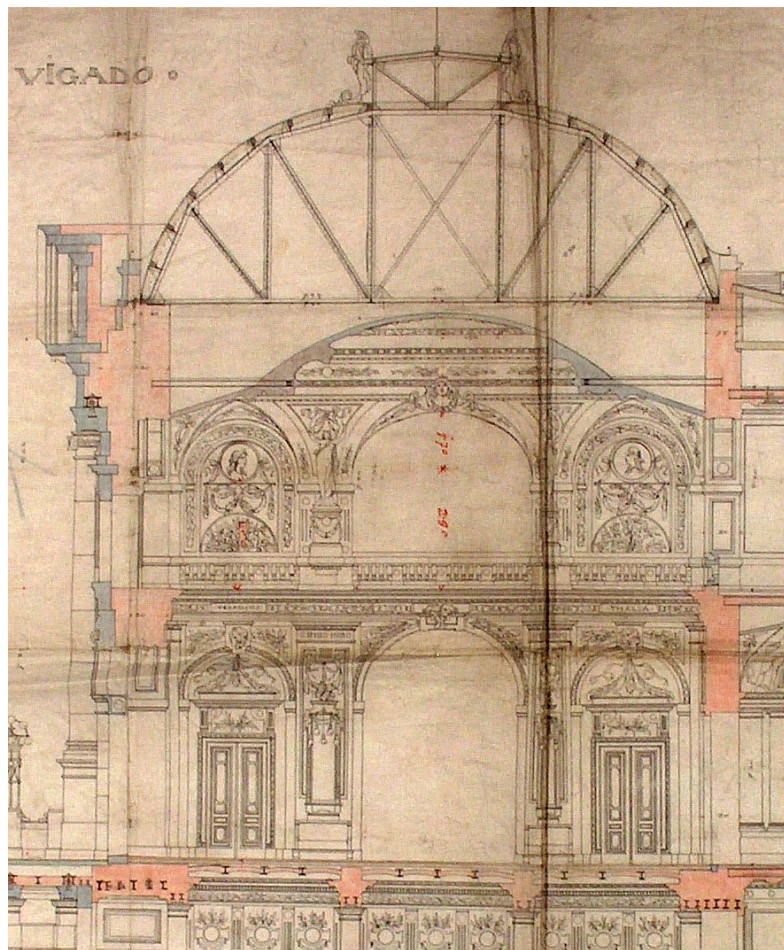
Bp. VI. Andrásy út 47.
Freund Vilmos, 1878

Boltozattípusok

Tükörboltozat.

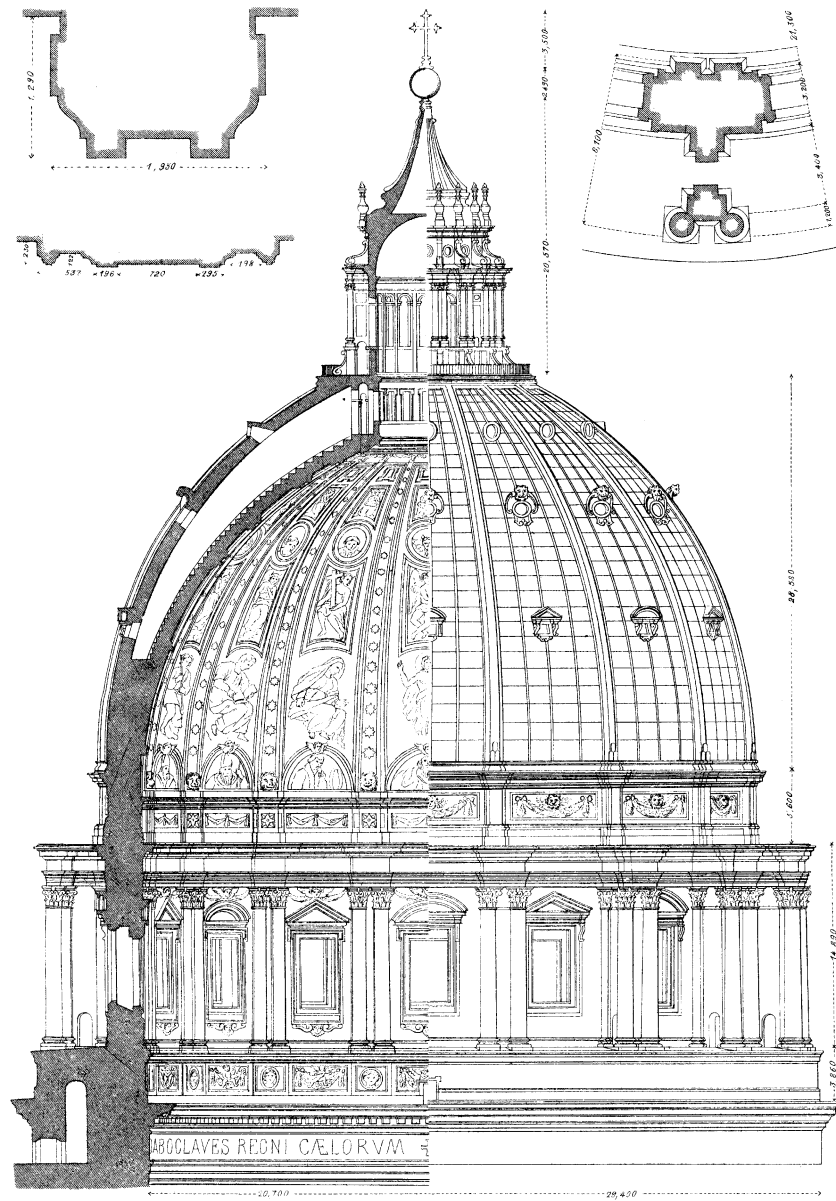
Bp. I. Corvin tér, Budai Vigadó
Kallina Mór és Árkay Aladár, 1897

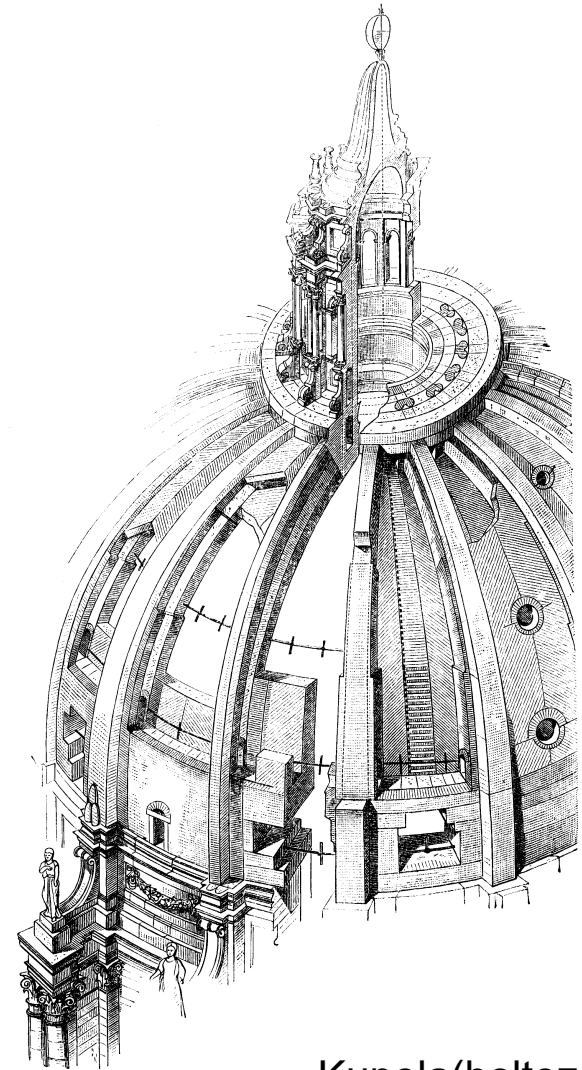
Tükörboltozat.

Boltozattípusok

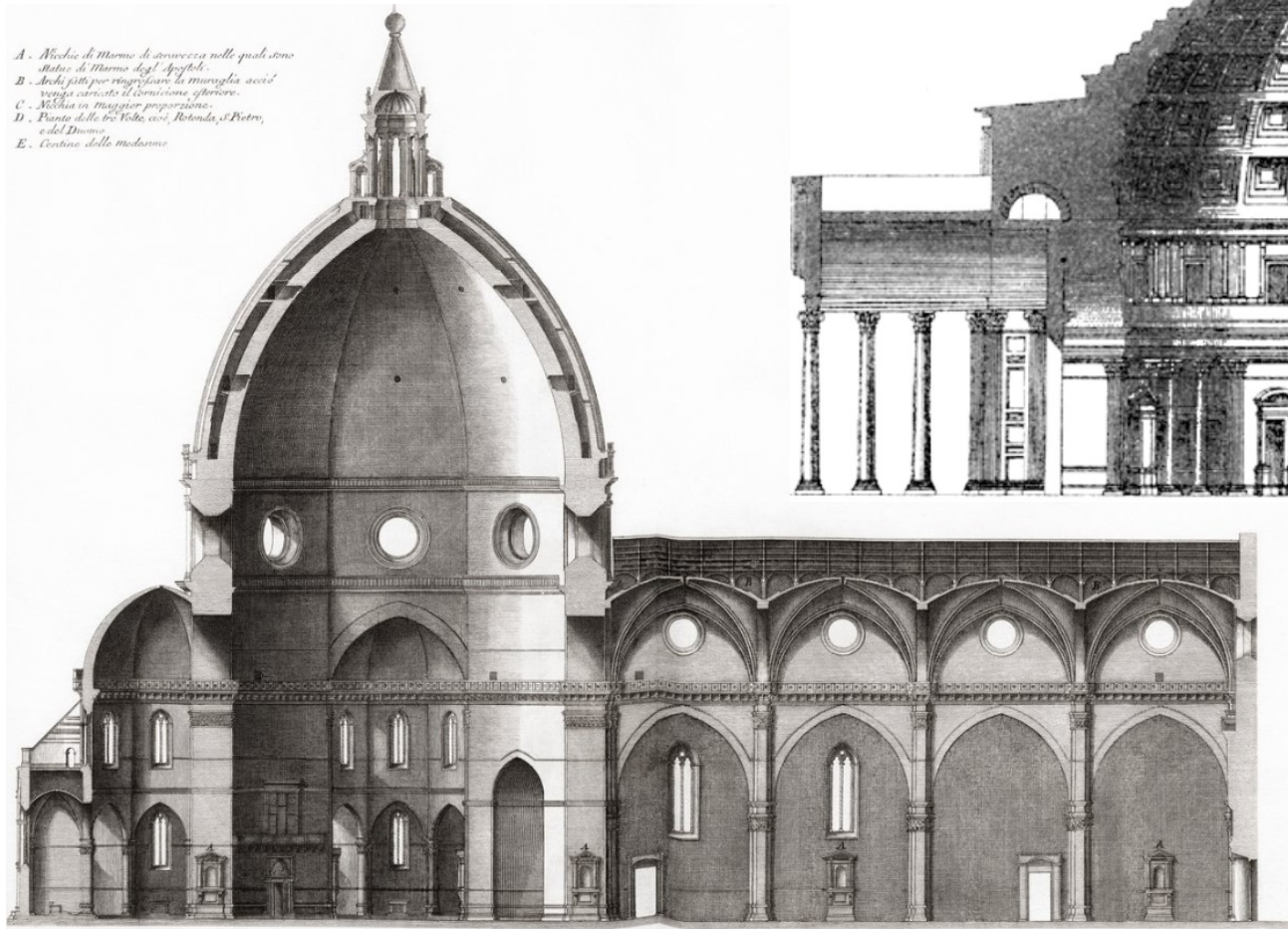

Boltozattípusok

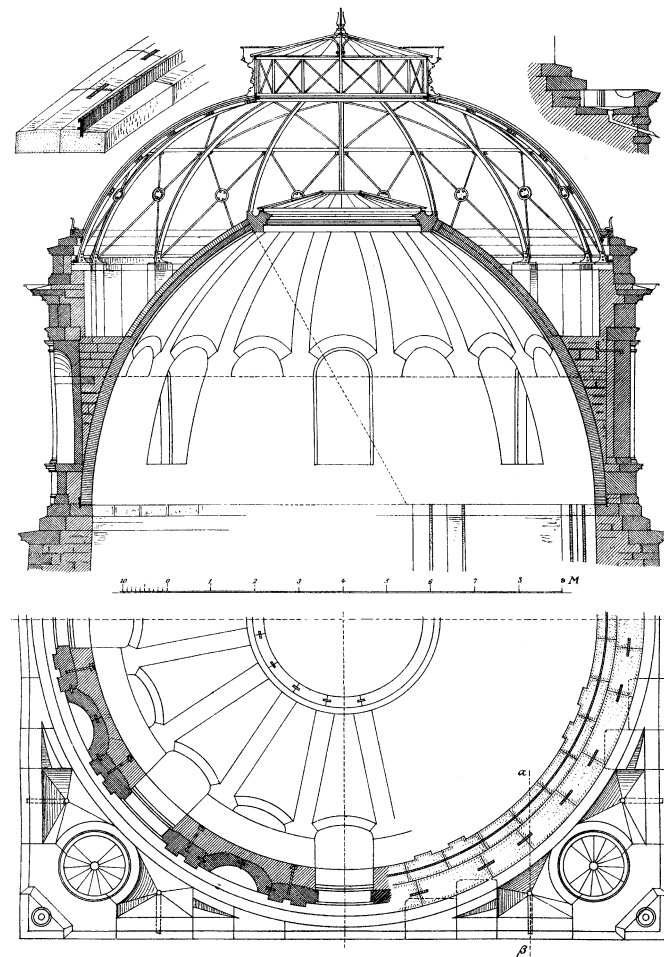
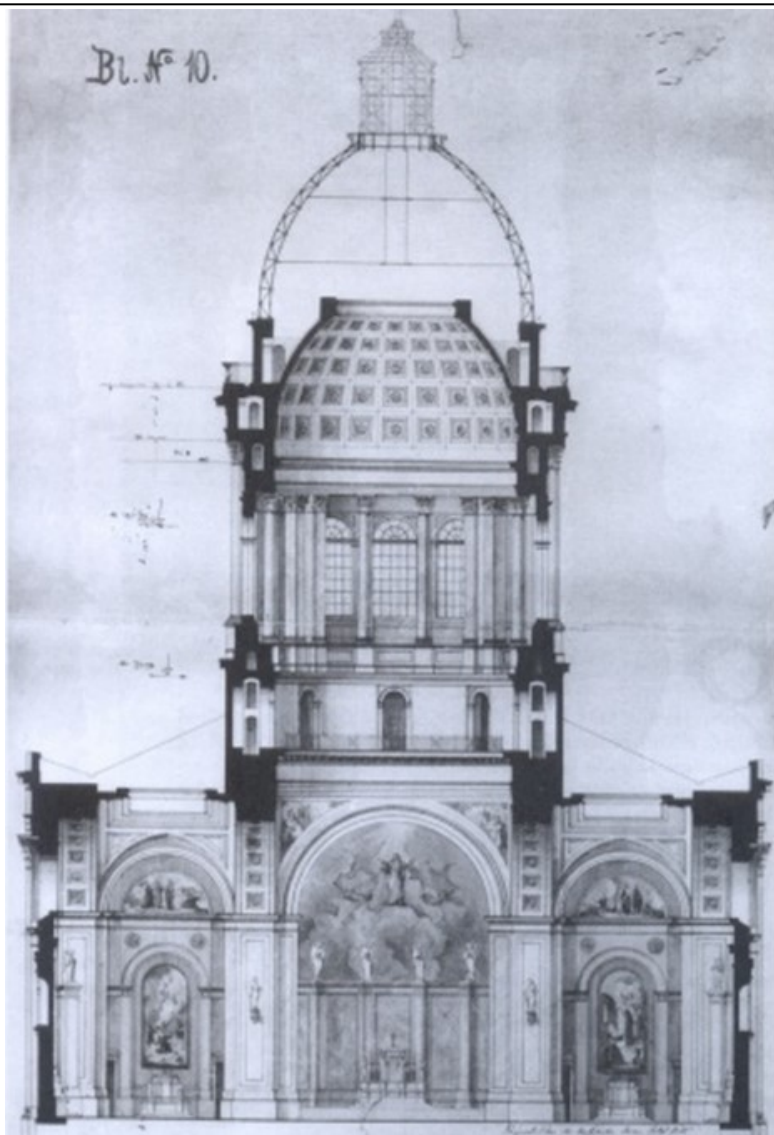

Kupola(boltozat).

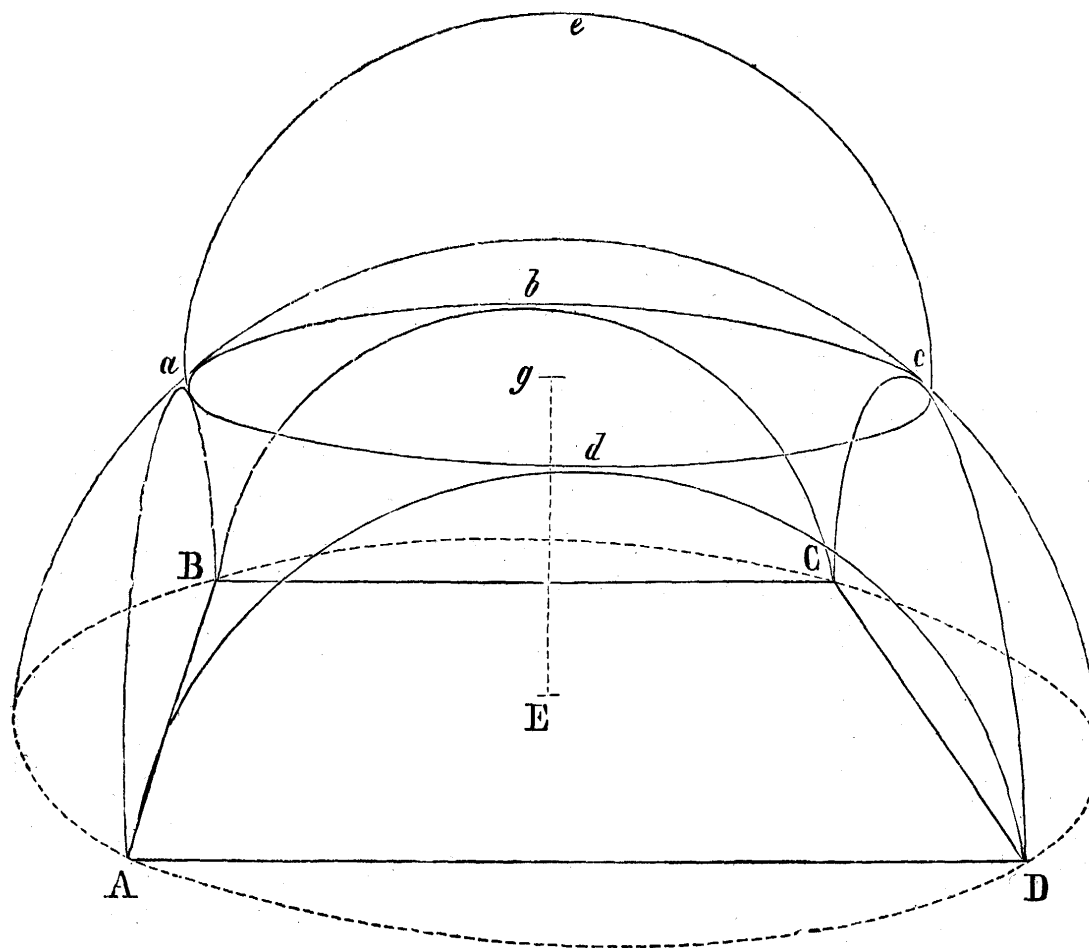

Kupola(boltozat); a nagy előképek.

Boltozattípusok

Kéthéjű, 19. századi, vas- és hagyományos szerkezetű kupola(boltozat).

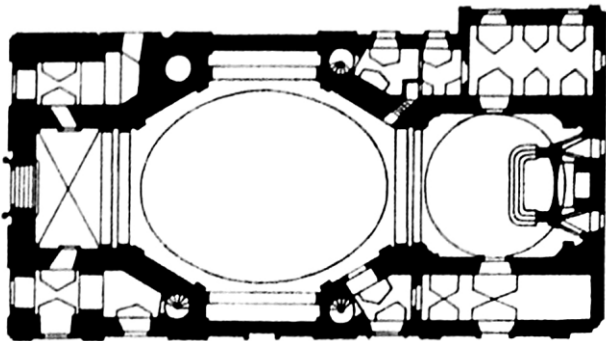

Csegely.

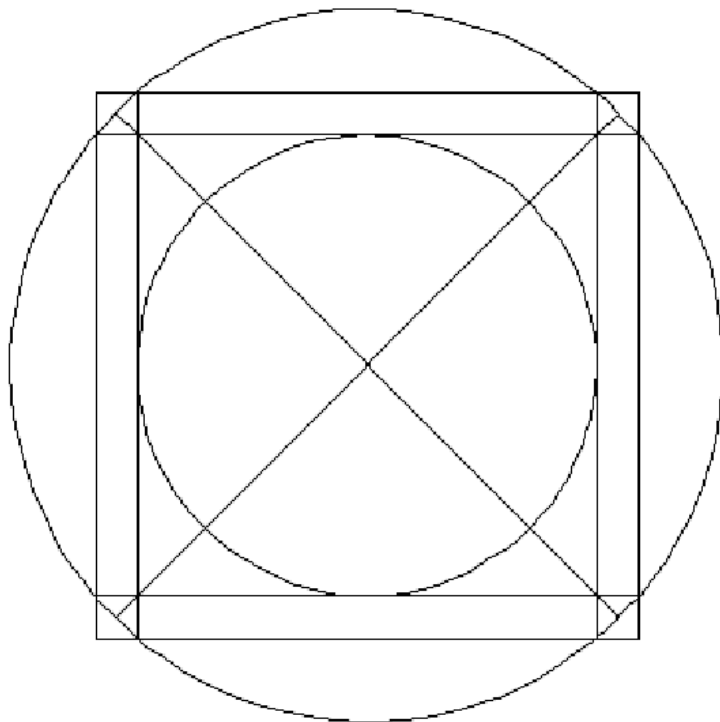
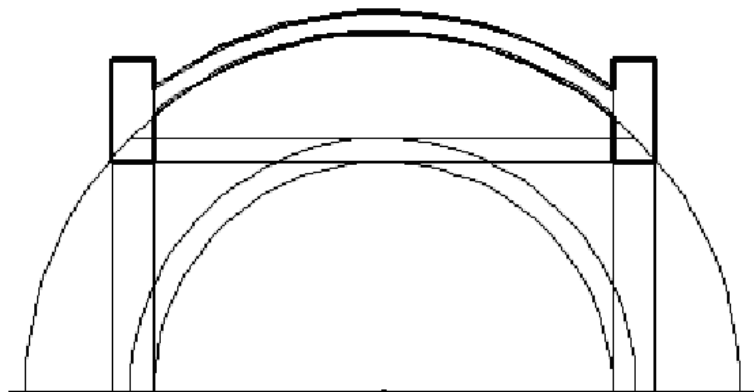
Bp. I. Batthyány tér, Szent Anna templom
Hamon Kristóf után Nepauer M. Máté, 1740-

Bp. V. Kálmán I. u. 20.
Paulheim István, 1895

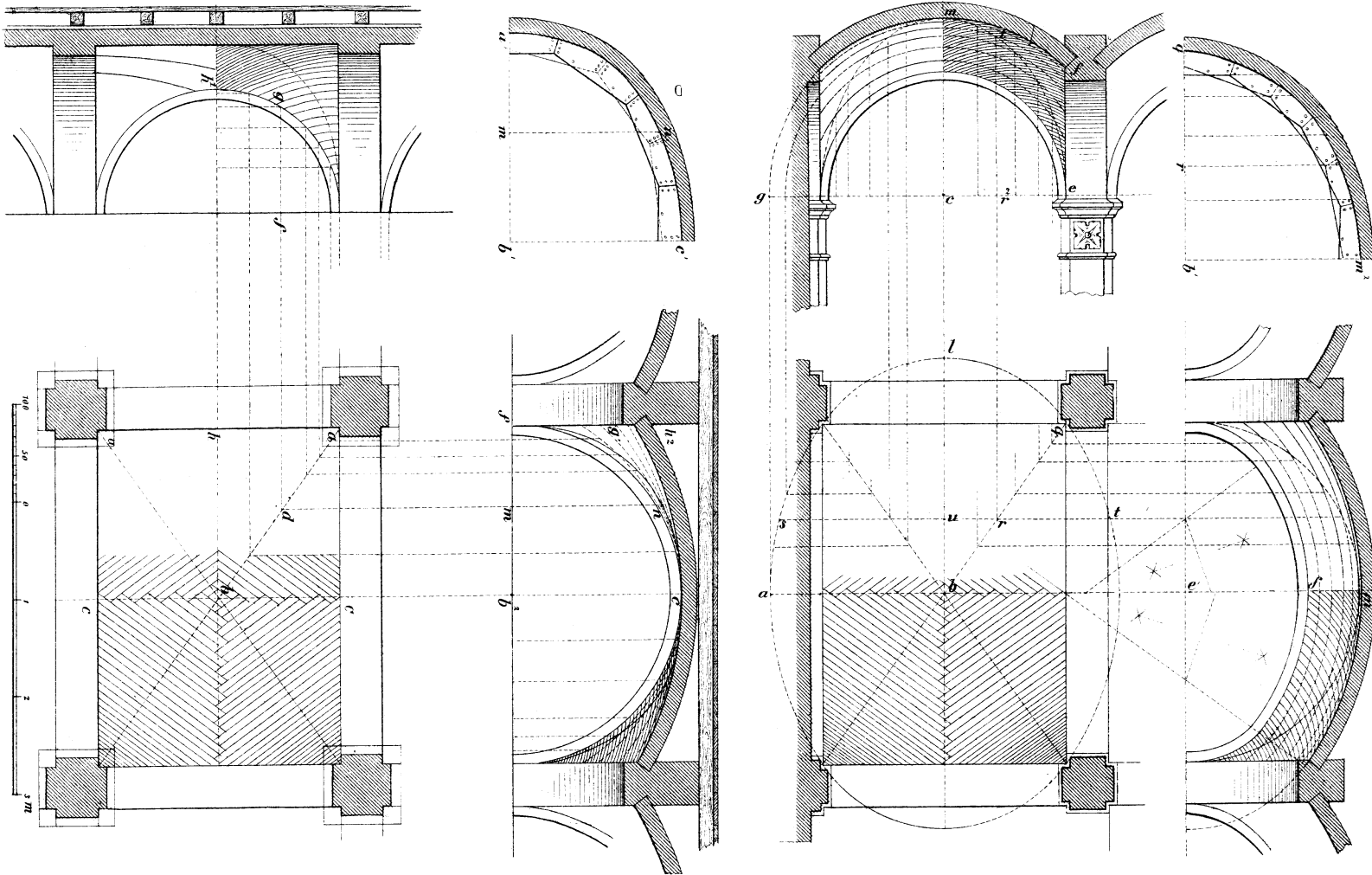
Csegely, példák.

Boltozattípusok

Csehboltozat szerkesztése.

Boltozattípusok

Csehboltozat.

Tata, „Svajceráj”

Fellner Jakab?, 1760-as évek

Boltozattípusok

Csehboltozat és falazása.

Bp. X. János u. 19. Vízmű
Robert Lindley, 1869

Boltozattípusok

Csehboltozatos tér.

Bp. V. Petőfi tér, Gk. templom

Thallher József után Jung József, 1791

Bp. VI. Andrásy út 8.

Feszty Adolf, 1880

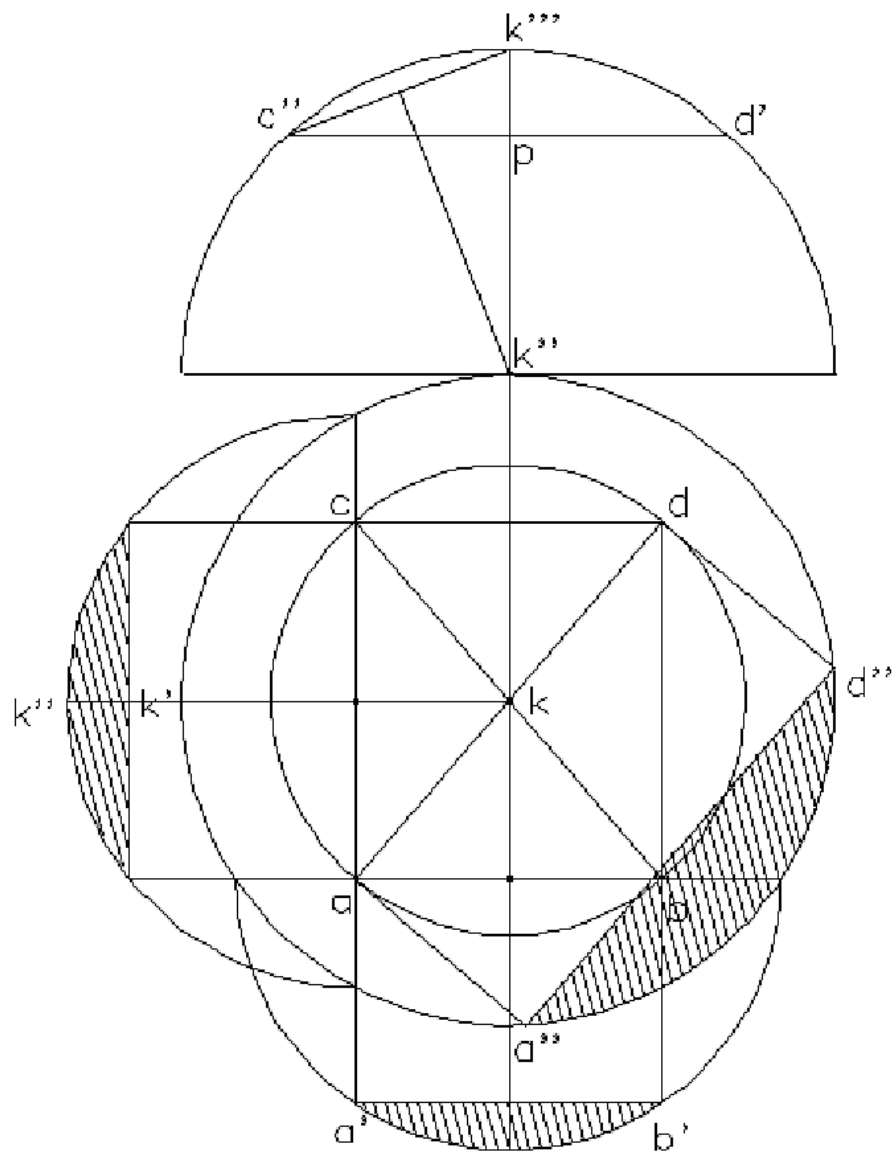

Csehboltozatok

Boltozattípusok

Boltozattípusok

Csehsüveg.

Javítás, renoválás...

Sérült boltozat vizsgálata:

– a boltozat és környezete felmérése:

alaprajzi és keresztmetszeti méretek, anyagok, vonóvas mérete és helye

– állapotvizsgálat:

alapozás, anyagok állapota, hibák helye és mérete

– statikai modell készítése:

önsúly, terhelés, leterhelő falak, környezet (oldaltámaszok)

Javítás, renoválás...

Sérült boltozat kezelése:

– 1. döntés:

megtartható a boltozat?

– 2. döntés :

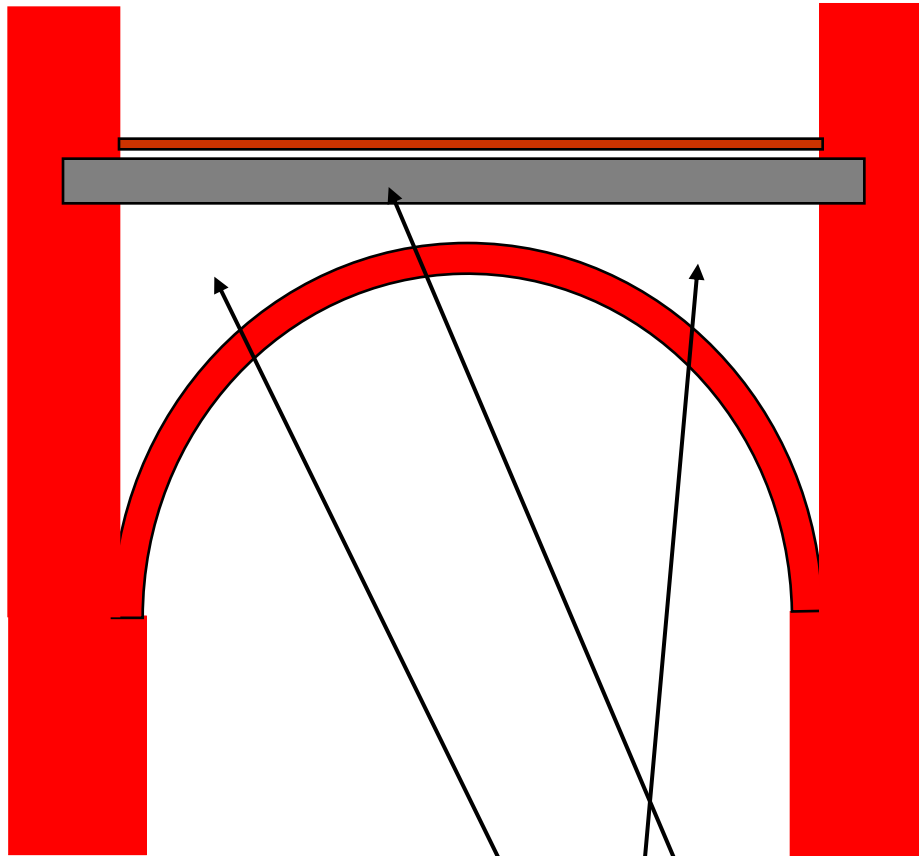
ha igen: hogyan?

- tehermentesítés, új födémmel
- felfüggesztés, új födémre
- felfogás, új héjra
- alátámasztás, új héjon

ha nem: mi építhető helyette?

- utánzat, anyagával együtt
- jelképes utánzat
- új szerkezet, ami a régit nem idézi
- modern (vasbeton) héj

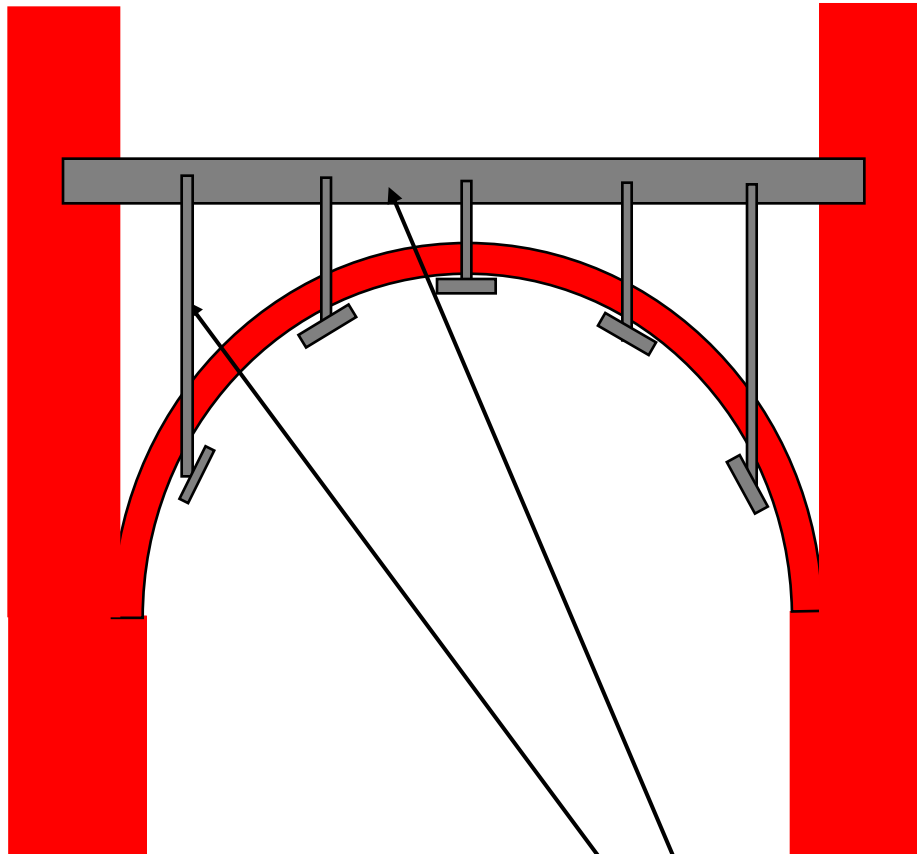
Javítás, renoválás...

Új, a boltozattól független födém.

Feltöltés eltávolítása = súlycsökkentés.

Javítás, renoválás...

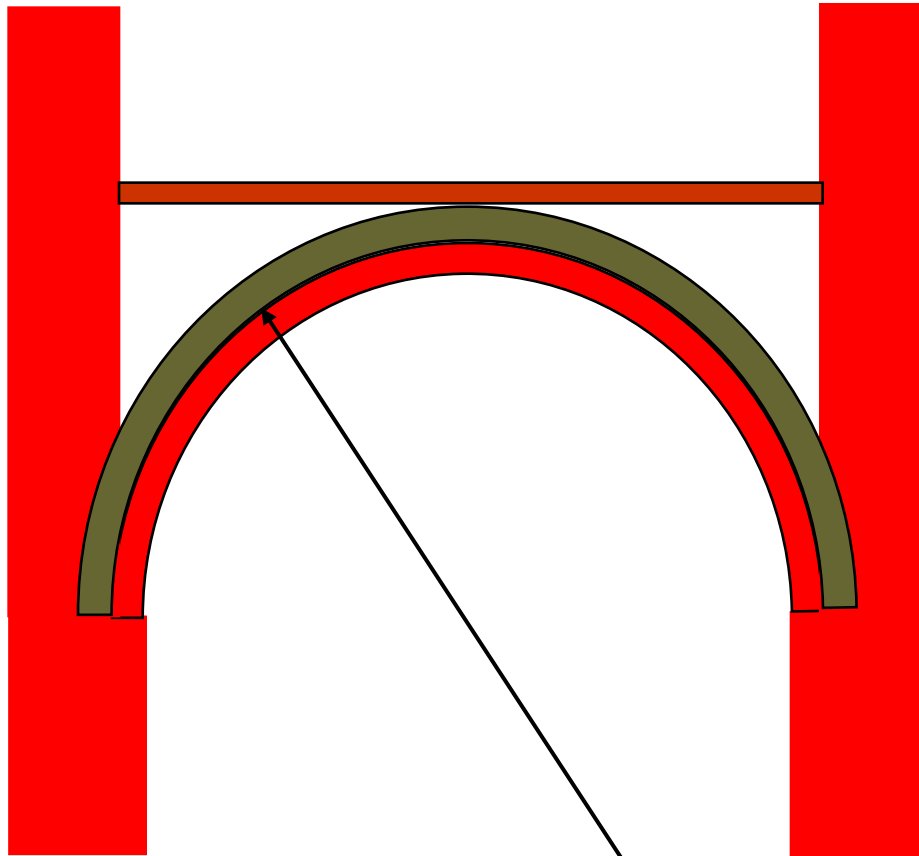

Új födém.

Függesztő szerkezet.

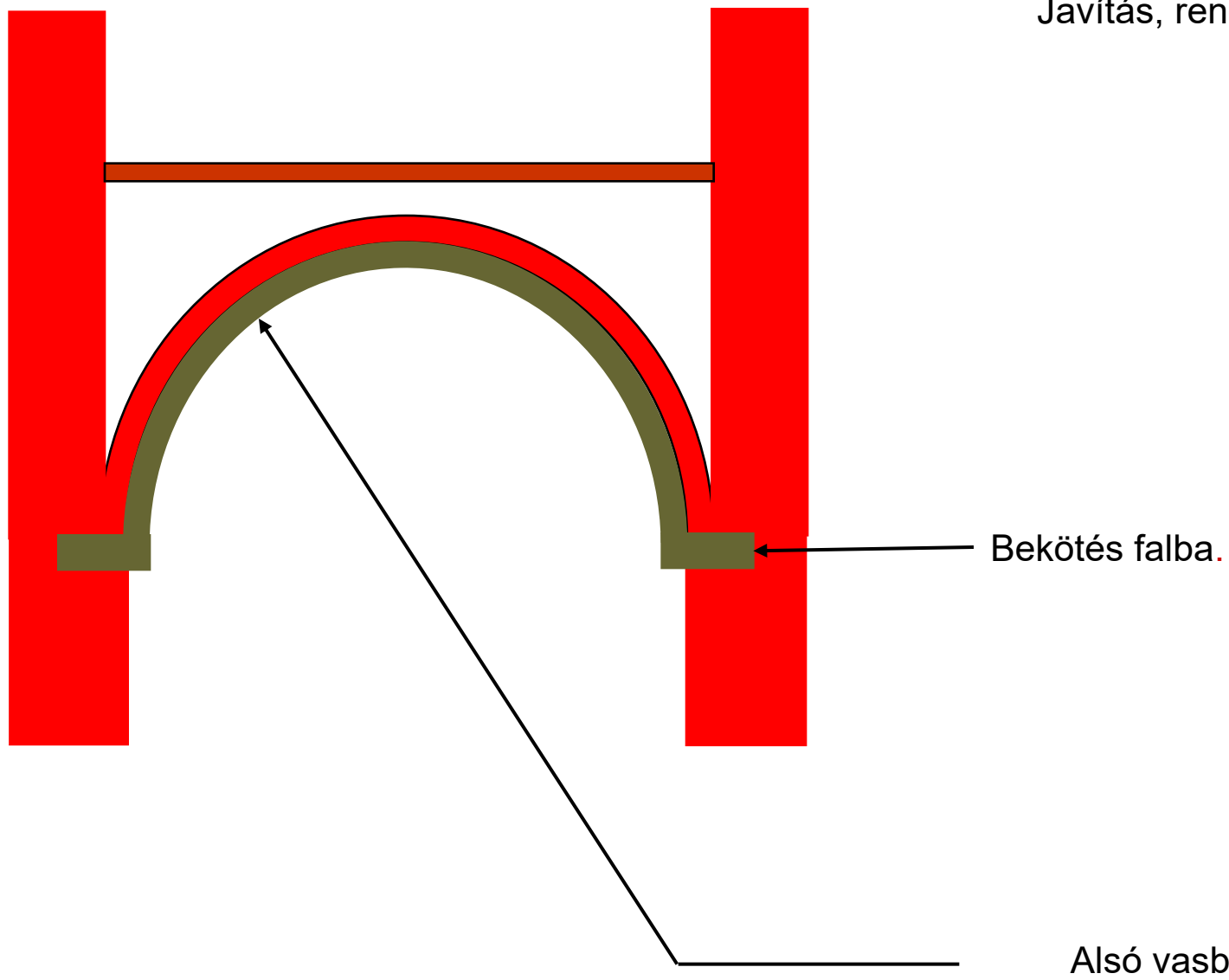
Új födém, mint központi tartószerkezet = teherhordás.

Javítás, renoválás...

Felső vasbeton héj.

Javítás, renoválás...

Javítás, renoválás...

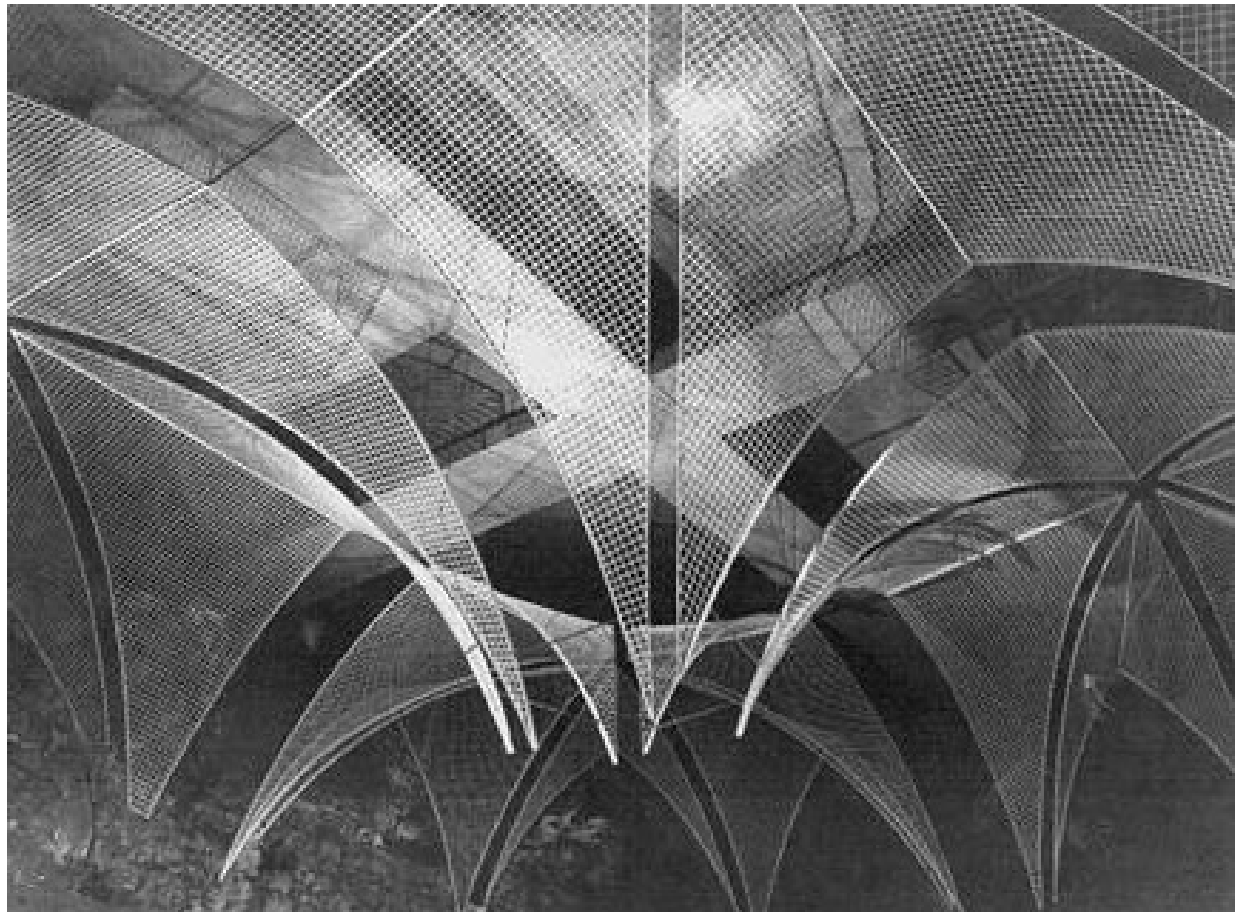
Kritikus megoldások

Sopron, középkori zsinagóga. Vasbeton héjakkal kiegészített szerkezet.

Javítás, renoválás...

Kritikus megoldások

Salamon torony „láttató” vasváz.